



หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

วิชาการเปรียบเทียบวิธีวิจัยทาง ด้านรัฐประศาสนศาสตร์

บทที่ 4

ผู้สอน

รศ.ดร.นัทนิชา โชติพิทยานนท์

การวิจัยเชิงคุณภาพ

(Qualitative Research)



การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแนวทางที่มุ่งทำความเข้าใจ “ปรากฏการณ์ทางสังคม” อย่างลึกซึ้ง โดยเน้นการเก็บข้อมูลจากประสบการณ์จริง มุมมองของผู้ให้ข้อมูล และบริบทของสถานการณ์ มากกว่าการวัดเชิงตัวเลข จุดมุ่งหมายคือการอธิบายความหมาย เหตุผล และกระบวนการที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมหรือเหตุการณ์นั้น ๆ



ลักษณะที่สำคัญของงานวิจัย เชิงคุณภาพ

- มีความต้องการข้อมูลที่รอบด้าน เพื่อเข้าใจบริบทของสังคมอันเป็นแนวคิดพื้นฐานที่เห็นได้ชัดในงานวิจัย
- มีวัตถุประสงค์ที่จะอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม ไม่สามารถอธิบายด้วยเหตุผลธรรมดาทั่วไปได้ เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และปรากฏการณ์ในสังคม เป็นต้น
- ใช้ในการศึกษากระบวนการ เพื่อจะช่วยให้สามารถค้นพบ คำตอบเกี่ยวกับสาเหตุความเป็นมา และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในลักษณะที่ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
- การเก็บข้อมูลที่ต้องการจากแหล่งข้อมูลบุคคลที่เลือกสรรแล้วว่าเป็นผู้ที่รู้เรื่องนั้นๆ เป็นอย่างดี (key informant)
- ใช้วิธีการตีความจากข้อมูลที่มีอยู่เพื่อเข้าใจความหมายที่ซ่อนอยู่



การวิจัยเชิงคุณภาพ

- การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพต่างมีจุดเด่นและข้อจำกัดในตัวเอง การวิจัยเชิงปริมาณให้ความแม่นยำและความทั่วไปได้ของผลลัพธ์ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพให้ความลึกและความเข้าใจในมิติทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน การเลือกใช้แนวทางใดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการศึกษาและลักษณะของปัญหาวิจัย บางครั้งนักวิจัยอาจผสมผสานทั้งสองแนวทางเข้าด้วยกันในรูปแบบของ การวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ทั้ง “กว้าง” และ “ลึก” ซึ่งสะท้อนภาพรวมของความเป็นจริงได้อย่างครอบคลุมและสมบูรณ์ที่สุด
- สรุป การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นวิธีค้นหาความจริงจากเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ตามความเป็นจริง โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเหตุการณ์กับสภาพแวดล้อมโดยใช้มุมมองหรือความคิดของคนใน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ (Insight) จากภาพรวมของหลายมิติ ไม่มีการจัดกระทำ (Manipulate) เป็นไปตามสภาพแวดล้อมปกติ โดยมีรูปแบบของวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพหลายวิธี





รูปแบบของวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

- การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnographic Research)
- การวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Research)
- การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research)
- การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research: AR)
- การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Studies)
- การวิจัยเชิงทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Research)
- การวิจัยเชิงพรรณนาเชิงคุณภาพ (Qualitative Descriptive Research)

การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnographic Research)

- การวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งศึกษาวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม และ พฤติกรรมของกลุ่มคนในสังคมอย่างลึกซึ้ง ผ่านการมีส่วนร่วมและสังเกตในบริบทจริง เพื่อทำความเข้าใจ “ความหมาย” และ “รูปแบบการดำเนินชีวิต” ของกลุ่มนั้นจาก มุมมองของผู้คนในวัฒนธรรมเอง มากกว่าการมองจากคนนอก
- คือ การศึกษามุขยในบริบทชีวิตจริง โดยนักวิจัยเข้าไปอยู่ในพื้นที่จริงของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเรียนรู้ เข้าใจ และถ่ายทอดภาพรวมของวัฒนธรรมและสังคมนั้นอย่างรอบด้าน

จุดมุ่งหมายของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนา

- เพื่อทำความเข้าใจวิถีชีวิตและความเชื่อของกลุ่มคนหนึ่ง ๆ
- เพื่ออธิบายระบบคุณค่า บทบาท และความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชนนั้น
- เพื่อถ่ายทอด “วัฒนธรรม” ผ่านมุมมองของผู้คนในชุมชนจริง

ลักษณะสำคัญของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนา

- เน้นการศึกษาภาคสนามระยะยาว (fieldwork) โดยนักวิจัยต้องเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย
- ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ
- วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและตีความบริบททางสังคม-วัฒนธรรม
- เน้นการถ่ายทอดเรื่องราวในลักษณะ “คำบรรยายทางวัฒนธรรม” (cultural description)

จุดเด่นของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนา

- ให้ข้อมูลเชิงลึกและเข้าใจมนุษย์ในมิติทางวัฒนธรรม
- ช่วยค้นพบรูปแบบพฤติกรรมและค่านิยมที่ซ่อนอยู่ในชีวิตประจำวัน
- สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนความจริงทางสังคมจากมุมมองของผู้คนในพื้นที่

คุณลักษณะที่สำคัญของการวิจัย ชาติพันธุ์วรรณา

- **นักวิจัยคือเครื่องมือในการวิจัย (Researcher as instrument)**
 - ตัวนักวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการหลักสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล คือการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)
- **การลงพื้นที่ในภาคสนาม (Fieldwork)**
 - นักวิจัยจึงต้องเข้าไปอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษาเป็นส่วนใหญ่ และใช้เวลาเก็บข้อมูลอยู่กับกลุ่มคนหรือปรากฏการณ์ที่ศึกษาต่อเนื่องเป็นเวลานาน
- **การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลมีลักษณะเป็นวงจร
ธรรมชาติ (Cyclic nature of data collection and
analysis)**
 - การวิเคราะห์ข้อมูลเกิดขึ้นพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย



คุณลักษณะที่สำคัญของการวิจัย ชาติพันธุ์วรรณนา

- **จุดเน้นที่สำคัญคือวัฒนธรรม (Focus on the culture)**

- การใช้มโนทัศน์ทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือทางแนวคิด โดยให้ความสำคัญกับการอธิบายบริบทของวัฒนธรรม เพื่อทำความเข้าใจวิถีชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านมุมมองของเจ้าของวัฒนธรรม

- **การเข้าไปฝังตัวในวัฒนธรรมของกลุ่มคน (Cultural immersion)**

- โดยการสร้างสัมพันธภาพ (Good rapport) เป็นสิ่งสำคัญ เพราะสัมพันธภาพที่ดีจะทำให้เกิดความไว้วางใจ อันจะนำไปสู่การได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและมีความเฉพาะของกลุ่มคน

- **การสะท้อนคิด (Reflexivity)**

- รวมทั้งการบันทึกและเขียนรายงานเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเชิงพรรณนา เพื่อให้เห็นรายละเอียดเกี่ยวกับแบบแผนวัฒนธรรมและสัมพันธภาพทางสังคมของกลุ่มคนภายใต้บริบททางสังคมที่ศึกษา

ขั้นตอนในการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนา

• การเข้าสู่สนามและการกำหนดบทบาทผู้วิจัย

- ผู้วิจัยจะต้องทำตนเองให้คุ้นเคยกับสถานที่ สถานการณ์ สภาพการณ์ สิ่งแวดล้อมที่ ต้องการศึกษา กำหนดบทบาทของตนเองในสถานการณ์นั้นให้แน่ชัด ว่า ตนเองเป็น ใคร และจะทำอะไรในสังคมนั้น จำเป็นต้องชี้แจงและแนะนำตนเองกับสมาชิกหรือ บุคคลในสังคมนั้นที่ตนเองจะต้องเกี่ยวข้องด้วย แสดงบทบาทให้สอดคล้องกับที่ได้ ชี้แจงไว้

• วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

- **การสังเกต (Observation)** ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ด้วยการที่อยู่ในเหตุการณ์สภาพการณ์จริง ร่วมเป็นสมาชิกทำ กิจกรรมกลุ่ม
- **การสัมภาษณ์ (Interview)** ได้แก่ การสนทนา แลกเปลี่ยนความคิด ข้อมูล ประสบการณ์ระหว่างผู้วิจัยกับสมาชิกของสังคมนั้น ทั้งแบบเป็นทางการ และ ไม่เป็น ทางการ
- **การศึกษาวเคราะห์เอกสาร (Document Analysis)** ได้แก่ หนังสือพิมพ์ ทะเบียน ประวัติ บันทึกข้อความท้ายจดหมาย จดหมายเหตุบันทึกรประจำวัน ภาพถ่าย ภาพยนตร์ นิทานพื้นบ้าน คำพังเพย คำสอน คำขวัญ เพลงกล่อมเด็ก เป็นต้น

ขั้นตอนในการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนา

• การวิเคราะห์ข้อมูล

- สามารถทำได้ตั้งแต่เริ่มกระบวนการเก็บข้อมูล เป็นการช่วยปรับปรุงแนวทางที่จะเก็บข้อมูลและ กระบวนการวัดประเมินอย่างต่อเนื่อง ยืดหยุ่น เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพการณ์ขณะนั้น หรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป โดยการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจัดเก็บให้เป็นระบบระเบียบ การนำเสนอข้อมูล และตีความและการหาข้อสรุป มีตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล คือ เทคนิคสามเส้า

• การเสนอผลสรุปของการวิจัย

- โดยคำนึงถึงประเด็นสำคัญและลักษณะกลุ่มของผู้อ่าน หรือผู้ที่รับฟังรายงานการวิจัยเป็นหลัก ซึ่งผลของการวิจัยอาจจะให้ทั้งผลดีและผลเสียต่อบุคคลนั้น หรืออาจจะส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของบุคคลในองค์กรนั้น ควรหลีกเลี่ยงการกระทบกระเทือนบุคคล หรือสมาชิกของสังคมนั้น โดยการปกป้องบุคคลที่เป็นแหล่งข่าว หรือแหล่งข้อมูลที่ทำการศึกษา

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้

- การศึกษาวัฒนธรรมการเรียนรู้ของพระภิกษุในวัดชนบทไทย
- การศึกษาชีวิตประจำวันของแรงงานข้ามชาติในเขตเมือง
- การศึกษาวิถีการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ห่างไกล
- การศึกษาวัฒนธรรมการท่องเที่ยวของชุมชนชาติพันธุ์ในภาคเหนือของไทย

สรุป

การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาเป็นแนวทางที่เน้น “การเข้าใจคนในบริบทของกลุ่มเป้าหมาย” โดยนักวิจัยเข้าไปสังเกต เรียนรู้ และตีความวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมในเชิงลึกและสมบูรณ์ที่สุด



การวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Research)

- คือ การวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งทำความเข้าใจ “ประสบการณ์” และ “ความหมาย” ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ตามที่บุคคลนั้น ๆ รับรู้และสัมผัสได้จริง จากชีวิตของตนเอง โดยมีเป้าหมายเพื่อค้นหาสาระสำคัญของประสบการณ์ มนุษย์ในปรากฏการณ์หนึ่ง
- เป็นการศึกษาประสบการณ์ของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง เพื่อเข้าใจว่าผู้คนรู้สึก คิด และให้ความหมายต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตของพวกเขาอย่างไร

จุดมุ่งหมายของการวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา

- เพื่ออธิบายประสบการณ์ที่แท้จริงของบุคคลต่อปรากฏการณ์หนึ่ง
- เพื่อเข้าใจความหมายเชิงลึก (lived experiences) ที่ผู้ให้ข้อมูลรับรู้
- เพื่อสังเคราะห์ “สาระสำคัญร่วมกัน” ของประสบการณ์ในกลุ่มบุคคล



ลักษณะสำคัญของการวิจัยแนว ปรากฏการณ์วิทยา

- มุ่งศึกษาประสบการณ์จากมุมมองของผู้มีประสบการณ์โดยตรง
- ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นหลัก เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนความรู้สึก ความคิด และการรับรู้ของตน
- นักวิจัยต้อง “ระงับอคติส่วนตัว” หรือ bracketing เพื่อให้เข้าใจมุมมองของผู้ให้ข้อมูลอย่างบริสุทธิ์
- ผลการวิจัยเป็นการบรรยายเชิงลึกของประสบการณ์และความหมายที่เกิดขึ้น

จุดเด่นของการวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา

- ให้ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับชีวิตและจิตใจของมนุษย์
- เผยให้เห็นความหมายและคุณค่าที่ซ่อนอยู่ในประสบการณ์
- เหมาะกับการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก อารมณ์ หรือจิตวิญญาณของบุคคล



ขั้นตอนการวิจัยปรากฏการณ์วิทยา

- กำหนดหัวข้อ และคำถามในการวิจัย
- ทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษา
- กำหนดเกณฑ์สำหรับเลือกบุคคล และปรากฏการณ์สำหรับศึกษา
- ให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่ผู้ที่ถูกเลือกมาศึกษา
- กำหนดประเด็นหรือแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
- ทำการสัมภาษณ์และบันทึกการสัมภาษณ์อย่างละเอียด
- การวิเคราะห์ข้อมูล



การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา

- **การทำความเข้าใจข้อมูล**
 - ผู้วิจัยอ่านบันทึกการสัมภาษณ์หลายครั้ง เพื่อซึมซับและเข้าใจบริบทของประสบการณ์
 - พร้อมกับ “ระจับอคติ” (Bracketing) หรือวางกรอบความเชื่อส่วนตัวออกไป เพื่อมองข้อมูลอย่างเป็นกลางที่สุด
 - ตัวอย่าง: ฟังคำบอกเล่าของผู้ให้สัมภาษณ์โดยไม่ตัดสินว่า “สิ่งที่เขาารู้สึกถูกหรือผิด”
- **การระบุหน่วยความหมายสำคัญ**
 - เป็นการคัดเลือก ข้อความ คำพูด หรือประโยค จากคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลที่ สะท้อนประสบการณ์สำคัญ ของเขาในเชิงลึก ทั้งด้านความคิด ความรู้สึก หรือการตระหนักรู้
 - เป็นขั้นตอนแรกของการ ตีความความหมายของประสบการณ์มนุษย์ โดยมุ่งค้นหาสิ่งที่ “มีความหมายมากที่สุด” ในคำพูดของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งจะกลายเป็นรากฐานสำหรับการวิเคราะห์เชิงธีมในลำดับต่อไป
 - หลักการในการระบุหน่วยความหมาย
 - อ่านหรือฟังข้อมูลหลายรอบ เพื่อเข้าใจบริบทโดยรวม
 - มองหาประโยคที่ สะท้อนอารมณ์ ความรู้สึก หรือการเปลี่ยนแปลงภายใน ของผู้ให้ข้อมูล
 - คัดเฉพาะข้อความที่สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการวิจัย
 - หลีกเลี่ยงข้อความทั่วไปที่ไม่สื่อสารถึงประสบการณ์เชิงลึก
 - คงไว้ซึ่งถ้อยคำจริงของผู้ให้ข้อมูล เพื่อรักษาความหมายแท้จริง



การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา

- **การจัดกลุ่มหน่วยความหมาย**

- ระบุข้อความสำคัญ จากคำสัมภาษณ์
- ตีความความหมายเบื้องหลังคำพูด
- จัดกลุ่มข้อความที่มีความหมายใกล้เคียงกัน
- สังเคราะห์ออกมาเป็นธีมหรือประเด็นหลัก (Themes)
- เชื่อมโยงแต่ละธีมเข้าด้วยกัน เพื่ออธิบาย “แก่นแท้ของปรากฏการณ์”

การจัดกลุ่มหน่วยความหมายในการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจ โครงสร้างของประสบการณ์มนุษย์ จากคำพูดจริงของผู้ให้ข้อมูล โดยสังเคราะห์ออกมาเป็น “ธีม” ที่สะท้อนทั้งอารมณ์ ความคิด และการตระหนักรู้ ซึ่งนำไปสู่การอธิบาย “แก่นแท้ของปรากฏการณ์” อย่างลึกซึ้งและมีมิติ

- **การเขียนคำอธิบายเชิงพรรณนา**

- บรรยายว่าผู้ให้ข้อมูล “ประสบกับสิ่งนั้นอย่างไร” โดยใช้คำพูดและมุมมองของผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก
- ตัวอย่าง: “ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกถึงความอบอุ่นจากการได้รับการสนับสนุนของเพื่อนร่วมงานในช่วงวิกฤติ”



การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา

- **การเขียนคำอธิบายเชิงโครงสร้าง**

- อธิบายสาเหตุหรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดประสบการณ์นั้น เช่น บริบท สถานการณ์ หรือความสัมพันธ์ทางสังคมที่เป็นปัจจัยก่อให้เกิดประสบการณ์นั้นขึ้น
- ตัวอย่าง: ประสบการณ์ที่ศึกษาข้าราชการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายใหม่
- คำอธิบายเชิงโครงสร้าง: “ผู้ให้ข้อมูลสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดี เพราะได้รับการสนับสนุนจากหัวหน้างานที่เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระ ระบบการสื่อสารภายในที่โปร่งใส และการอบรมเพิ่มเติมทำให้เกิดความเข้าใจในนโยบายมากขึ้น ซึ่งช่วยลดความต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลง”
- การตีความ: ประสบการณ์การยอมรับการเปลี่ยนแปลงไม่ได้เกิดขึ้นเพียงจากทัศนคติส่วนตัว แต่มี “ระบบสนับสนุนและบรรยากาศการทำงาน” เป็นกลไกสำคัญที่เอื้อให้เกิดการปรับตัว

- **การสังเคราะห์แก่นแท้ของประสบการณ์**

- นำผลการวิเคราะห์ทั้งหมดมาสังเคราะห์เป็น “ภาพรวมของความหมาย” หรือ “สาระสำคัญของประสบการณ์” ซึ่งสะท้อนความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา
- ตัวอย่าง: “แก่นแท้ของประสบการณ์การปรับตัว คือ การตระหนักถึงคุณค่าของตนเองผ่านการได้รับการยอมรับจากสังคม”



การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา

- **เขียนคำบรรยายโดยละเอียด**

- เขียนอธิบายของแต่ละข้อสรุปอย่างละเอียดตามวัตถุประสงค์การวิจัย และอยู่บนพื้นฐานของข้อมูล ประสบการณ์จริงของผู้ให้ข้อมูล ทำการอ้างอิงตัวอย่างคำพูดของผู้ให้ข้อมูลเพื่อแสดงให้เห็นว่าข้อมูลนั้นมีความเป็นจริง

- **นำข้อมูลไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบ**

- การนำข้อมูลไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบ หรือที่เรียกว่า “การตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูล” (Member Checking) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยาตามวิธีของ โคลไลซี (Colaizzi’s Method)
- เพื่อตรวจสอบว่า การตีความและการสรุปของผู้วิจัย สอดคล้องกับประสบการณ์จริงของผู้ให้ข้อมูลหรือไม่
- เพื่อยืนยันความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ (Credibility) ของข้อมูลที่วิเคราะห์ได้
- ผู้วิจัยจะนำผลการวิเคราะห์ที่เรียบเรียงแล้ว เช่น หน่วยความหมาย อิมพลิก และคำอธิบายเชิงพรรณนา ไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่านหรือพูดคุย เพื่อให้ยืนยันว่า “สิ่งที่ผู้วิจัยเข้าใจ” ตรงกับ “สิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลตั้งใจสื่อ” หรือไม่
- นำไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบ โดยอาจส่งเอกสารให้ผู้ให้ข้อมูลอ่าน หรือสัมภาษณ์ซ้ำ (Follow-up Interview) เพื่อสอบถามเพิ่มเติม
- หากผู้ให้ข้อมูลเห็นว่า “สิ่งที่ผู้วิจัยตีความ” ไม่ตรงกับประสบการณ์จริง ผู้วิจัยสามารถแก้ไขข้อความ หรือขยายความในส่วนที่ยังไม่ชัดเจน





ตัวอย่างหัวข้อการวิจัย แนวปรากฏการณ์วิทยา

- ประสบการณ์ของผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้ายต่อการยอมรับความตาย
- ประสบการณ์ของครูมือใหม่ในการจัดการชั้นเรียน
- ประสบการณ์ของผู้บริหารหญิงในองค์กรภาครัฐ
- ประสบการณ์ของนักศึกษาที่เรียนออนไลน์ในช่วงโควิด-19



การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research)

- คือ การวิจัยที่มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ เหตุการณ์ บุคคล แนวคิด หรือพัฒนาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจ “สิ่งที่เกิดขึ้น” และ “เหตุผลที่ทำให้เกิดขึ้น” รวมทั้งเพื่ออธิบายผลกระทบต่ปัจจุบันหรืออนาคต
- เป็นการค้นหาความจริงจากอดีต โดยใช้ข้อมูลหลักฐานที่เชื่อถือได้ มาวิเคราะห์และตีความอย่างเป็นระบบ
- มุ่งค้นหา คัดสรร วิเคราะห์ และตีความหลักฐานจากอดีต เพื่อสร้างความเข้าใจในบริบททางสังคม การเมือง การบริหาร หรือ วัฒนธรรม



ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

- มุ่งเน้นการศึกษาจากหลักฐาน (Evidence-based Study) ใช้ข้อมูลจากเอกสาร จดหมาย บันทึก ภาพถ่าย รายงาน หรือคำบอกเล่าที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในอดีต
- ใช้การวิเคราะห์เชิงเหตุผล (Critical Analysis) นักวิจัยต้องตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของหลักฐาน ก่อนนำมาสังเคราะห์และตีความเพื่ออธิบายความเป็นมาและความสัมพันธ์ของเหตุการณ์
- มีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายและทำความเข้าใจ (Interpretation & Understanding) ไม่เพียงบรรยายเหตุการณ์ในอดีตเท่านั้น แต่ยังพยายามอธิบาย “ทำไม” สิ่งนั้นจึงเกิดขึ้น และ “ส่งผลอย่างไร” ต่อสังคมหรือองค์กร



ประเภทของการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

- **การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Historical Research)**
 - เป็นการบรรยายเหตุการณ์ในอดีตตามลำดับเวลา อย่างเป็นระบบ โดยไม่พยายามตีความหรืออธิบายเหตุ-ผลมากนัก
 - มุ่งนำเสนอ “ข้อเท็จจริงตามหลักฐาน” ที่ค้นพบจากเอกสารหรือบันทึกเหตุการณ์ตามลำดับเวลา
 - ตัวอย่างเช่น
 - การศึกษาพัฒนาการของระบบราชการไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงปัจจุบัน
 - การบันทึกประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- **การวิจัยเชิงวิเคราะห์ (Analytical Historical Research)**
 - มุ่งวิเคราะห์และตีความข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของเหตุการณ์ต่าง ๆ
 - ไม่เพียงบอกว่า “เกิดอะไรขึ้น” แต่ยังอธิบายว่า “ทำไมถึงเกิดขึ้น”
 - ตัวอย่างเช่น
 - การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการปฏิรูประบบราชการ พ.ศ. 2545
 - การวิเคราะห์สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจไทยหลังวิกฤตปี 2540



ประเภทของการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

- **การวิจัยเชิงเปรียบเทียบทางประวัติศาสตร์ (Comparative Historical Research)**
 - เป็นการเปรียบเทียบเหตุการณ์ในอดีตของสองช่วงเวลา หรือสองบริบท เพื่อหาความเหมือนและความแตกต่าง รวมถึงแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง
 - ตัวอย่างเช่น
 - การเปรียบเทียบโครงสร้างการบริหารท้องถิ่นไทยก่อนและหลังการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2540
 - การเปรียบเทียบการบริหารงานภาครัฐไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง
- **การวิจัยเชิงตีความ (Interpretive Historical Research)**
 - เป็นการศึกษาที่มุ่งตีความความหมายทางสังคมและวัฒนธรรม ของเหตุการณ์ในอดีต โดยอิงกรอบแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เช่น อำนาจ อัตลักษณ์ หรือวาทกรรม
 - ตัวอย่างเช่น
 - การตีความบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในยุคสร้างรัฐชาติไทย
 - การศึกษาวาทกรรม “ความเป็นไทย” ในสื่อยุคสงครามเย็น



ประเภทของการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

- การวิจัยเชิงพัฒนาแนวคิด (Conceptual or Intellectual Historical Research)

- เป็นการศึกษาพัฒนาการของ แนวคิด ทฤษฎี หรืออุดมการณ์ในอดีต เพื่อเข้าใจรากฐานทางความคิดที่ส่งผลต่อสังคมปัจจุบัน
- ตัวอย่างเช่น
 - การศึกษาพัฒนาการแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ในระบบราชการไทย
 - การศึกษาพัฒนาการของแนวคิดภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมในภาครัฐไทย

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์แบ่งออกได้เป็น 5 ประเภทหลัก ได้แก่ เชิงพรรณนา เชิงวิเคราะห์ เชิงเปรียบเทียบ เชิงตีความ และเชิงพัฒนาแนวคิด โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือ “การทำความเข้าใจอดีตอย่างเป็นระบบ” เพื่ออธิบายที่มาและผลกระทบของเหตุการณ์ต่อสังคมในปัจจุบัน



จุดมุ่งหมายของการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

- เพื่อศึกษาต้นกำเนิดหรือรากฐานของสิ่งที่ต้องการค้นหา
- เพื่อศึกษาถึงสภาพความเป็นจริง และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ที่ผ่านมาในอดีต หรือมีการเปลี่ยนแปลง
- เพื่อศึกษาสภาพเหตุการณ์ในปัจจุบัน อันสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ในอดีต สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงของเดิมที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น
- เพื่อศึกษาเหตุการณ์ในอดีตหรือความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ในอดีต สามารถนำไปใช้ในการทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดในอนาคตได้
- เพื่อศึกษาชี้ให้เห็นถึงข้อดีข้อเสียของเหตุการณ์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน



แหล่งที่มาของข้อมูลในการวิจัย เชิงประวัติศาสตร์



ข้อมูลชั้นต้นหรือข้อมูลปฐมภูมิ (PRIMARY SOURCES)

เป็นแหล่งของข้อมูลที่ผู้วิจัยได้
จากหลักฐานเดิม เช่น เอกสาร
ต้นฉบับ บันทึกเหตุการณ์
จดหมาย หรือคำให้การของผู้
ร่วมเหตุการณ์



ข้อมูลชั้นรองหรือข้อมูลทุติยภูมิ (SECONDARY SOURCES)

เป็นแหล่งของข้อมูลที่ได้จาก
รายงาน หรือ ถ่ายทอดมา โดย
รายงานโดยผู้ที่ไม่ได้มีส่วนร่วม
เช่น หนังสือ บทความ รายงาน
หรือการตีความของนักวิจัยคนอื่น



ลำดับขั้นของการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

- กำหนดปัญหาและวัตถุประสงค์การวิจัย
- รวบรวมข้อมูลจากเอกสารหรือแหล่งประวัติศาสตร์
- ประเมินความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของหลักฐาน
- วิเคราะห์และตีความข้อมูล
- สรุปผลและจัดเรียงเหตุการณ์อย่างมีเหตุผลเชิงประวัติศาสตร์



ประโยชน์ของการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

- ทำให้ทราบสภาพของปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีต และเมื่อเกิดเหตุการณ์เดิมสามารถที่จะแก้ไขได้
- สามารถนำมาใช้แก้ไขข้อผิดพลาดต่างๆ ในปัจจุบันได้
- ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขสิ่งต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาวะปัจจุบันได้
- ใช้เป็นพื้นฐานของการปฏิบัติงานในปัจจุบัน และเป็นพื้นฐานแก่ผู้ที่ทำการศึกษาค้นคว้าต่อไป

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research: AR)

- คือ กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มุ่งเน้นการ “แก้ไข ปัญหาและพัฒนาแนวทางปฏิบัติจริง” ภายในองค์กร ชุมชน หรือสถานศึกษา โดยให้ ผู้ปฏิบัติงานและนักวิจัยมีส่วนร่วมในการวางแผน ลงมือปฏิบัติ สังเกตผล และสะท้อนผลลัพท์ร่วมกัน
- เป็นการวิจัยเพื่อการปฏิบัติ ที่ผสานระหว่างการเรียนรู้เชิง วิชาการกับการปรับปรุงงานจริง โดยเน้นการมีส่วนร่วม การทดลอง และการเรียนรู้จากประสบการณ์ภาคสนาม



จุดมุ่งหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

- เพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการทำงานในสถานการณ์จริง
- เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการปฏิบัติจริง
- เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ปฏิบัติงาน

ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

- เน้น “การลงมือทำ” และ “การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง” มากกว่าการเก็บข้อมูลเพื่ออธิบายเท่านั้น
- ผู้วิจัยและผู้ปฏิบัติ (เช่น ครู เจ้าหน้าที่ ชุมชน) ทำงานร่วมกันในทุกขั้นตอน
- กระบวนการวิจัยเป็นแบบ วนรอบ (cyclical process) คือ วางแผน → ปฏิบัติ → สังเกต → สะท้อนผล → วางแผนใหม่
- มีลักษณะ เน้นบริบทจริง (context-based) และเน้นการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม



ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

- **การวางแผน (Planning)**
 - เป็นการวางแผนที่นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
- **การปฏิบัติ (Action)**
 - เป็นการปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้
- **การติดตามผลการปฏิบัติเป็นการสังเกต (Observation)**
 - เก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
- **การสะท้อน (Reflection)**
 - เป็นการสะท้อนคิดผลของการปฏิบัติว่าได้ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ เป็นการส่งเสริมให้ผู้วางแผนได้เรียนรู้หรือเข้าใจ จุดอ่อนและจุดแข็งของแผน เพื่อนำไปสู่การปรับแผนการดำเนินงานในขั้นตอน





จุดเด่นของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

- ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานเป็น “นักวิจัยในงานของตนเอง”
- สร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- ให้ผลลัพธ์ทั้งเชิงปฏิบัติ (improvement) และเชิงความรู้ (knowledge generation)
- ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจริงในองค์กรหรือชุมชน



ตัวอย่างการประยุกต์ใช้

- **ด้านการศึกษา:** ครูทำวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Action Research) เพื่อพัฒนาวิธีการสอนและเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน
- **ด้านการบริหาร:** ผู้บริหารใช้ AR เพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานของหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
- **ด้านชุมชน:** การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่นหรือแก้ปัญหาสังคม เช่น การจัดการขยะ หรือการส่งเสริมสุขภาพ



การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Studies)



- คือ การวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ บุคคล กลุ่ม องค์กร เหตุการณ์ หรือกระบวนการใดกระบวนการหนึ่ง อย่างลึกซึ้งและรอบด้านในบริบทจริง เพื่อให้เข้าใจ “สิ่งที่เกิดขึ้น” “สาเหตุ” และ “กระบวนการ” ของปรากฏการณ์นั้นอย่างละเอียดถี่ถ้วน
- เป็นการศึกษากรณีหนึ่งอย่างละเอียดในบริบทจริง เพื่อเข้าใจความเชื่อมโยงของปัจจัย เหตุผล และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น โดยใช้ข้อมูลหลายแหล่ง และมุมมองหลากหลาย



ลักษณะสำคัญของการศึกษาเฉพาะกรณี

- ศึกษาในบริบทจริง ไม่แยกกรณีออกจากสภาพแวดล้อม
- ใช้ข้อมูลจากหลายแหล่ง เช่น สัมภาษณ์ เอกสาร ภาพถ่าย รายงาน หรือการสังเกต
- มุ่งอธิบายความซับซ้อนของกรณีมากกว่าการวัดเชิงปริมาณ
- วิเคราะห์เชิงลึกโดยใช้การเปรียบเทียบ การตีความ และการสังเคราะห์ข้อมูล

จุดเด่นของการศึกษาเฉพาะกรณี

- ให้ความเข้าใจเชิงลึกและรอบด้านของกรณีจริง
- ใช้ข้อมูลจริงจากหลายมิติและหลายแหล่ง
- ช่วยเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ใช้ได้ในบริบทใกล้เคียง



จุดมุ่งหมายของการศึกษาเฉพาะกรณี

- **เพื่อพัฒนารูปแบบแนวความคิด** เป็นการวิจัยที่เน้นสำรวจและ ค้นหาเพื่อบรรยายอย่างละเอียด
- **เพื่ออธิบายและวิเคราะห์สถานการณ์** เหมาะในการศึกษาคนที่มีความลักษณะเบี่ยงเบนจากปกติ
- **เพื่อวิพากษ์ความเชื่อทางสังคม วัฒนธรรมและการปฏิบัติ** การศึกษาในเชิงทฤษฎี เช่น การศึกษาสิทธิสตรี การแตกต่างทางกลุ่มศาสนา เชื้อชาติ ชนชั้นทางสังคม เป็นต้น
- **เพื่อประเมินโครงการ** เป็นการประเมินบริบทของเหตุการณ์ เน้นการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น เน้นความสำเร็จของกิจกรรมและโครงการต่างๆ โดยอาศัยทฤษฎีการประเมินมาช่วยในการวิเคราะห์
- **เพื่อกำหนดประเด็นนโยบาย** เช่น การวิเคราะห์โครงสร้างทางเศรษฐกิจและทางนโยบายของชุมชน เป็นต้น
- **เพื่อสนับสนุนโครงการวิจัยขนาดใหญ่** ช่วยในการศึกษากระบวนการ และความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นที่ศึกษาย่อยๆ เน้นข้อมูลเชิงประจักษ์
- **เพื่อให้นำร่องไปสู่การทำวิจัยเชิงปริมาณ** เป็นวิธีการนำไปสู่การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการทดลองควบคู่ไปด้วย



รูปแบบการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Studies)

- **Historical Organizational** เป็นการศึกษาองค์กรองค์กรหนึ่งอย่างต่อเนื่อง หรือเป็นการติดตามเกี่ยวกับพัฒนาการขององค์กร เป็นต้น
- **Life History** เป็นการศึกษาแบบเล่าหรือบรรยาย บุคคล ความเป็นมาหรือ ประวัติของบุคคล
- **Single-Case Study (กรณีเดียว)** ใช้ศึกษากรณีที่โดดเด่นหรือมีลักษณะ เฉพาะ เช่น กรณีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จเป็นพิเศษ
- **Multiple-Case Study (หลายกรณี)** ศึกษาหลายกรณีเพื่อนำมาเปรียบเทียบ และสรุปแบบแผนร่วมกัน
- **Multi sites** เป็นการศึกษาที่ใช้แหล่งต่างๆ จำนวนมาก หรือใช้ความร่วมมือใน การวิจัยจากหลายฝ่าย โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น
- **Intrinsic Case Study** ศึกษากรณีเพราะกรณีนั้นน่าสนใจในตัวเอง
- **Instrumental Case Study** ศึกษากรณีเพื่อเข้าใจประเด็นหรือทฤษฎีที่กว้าง กว่า
- **Collective Case Study** ศึกษาหลายกรณีที่มีความเชื่อมโยงกันเพื่อสร้าง ความเข้าใจเชิงลึกในประเด็นร่วม





วัตถุประสงค์ของการวิจัยแบบกรณีศึกษา

- **1. เพื่อบรรยาย (Description)** เป็นการแสดงรายละเอียดพร้อมทั้งบริบทของปรากฏการณ์ที่เลือกมาศึกษาอย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยจะนำเสนอเนื้อหาด้วยเทคนิคการบรรยาย โดยการให้รายละเอียดของบริบทที่ศึกษา ไม่เน้นการวิเคราะห์หรือแสดงให้เห็นความเป็นเหตุเป็นผลของตัวแปรต่าง ๆ ในงานวิจัย
- **2. เพื่ออธิบาย (Explanation)** การวิจัยประเภทนี้ไม่มุ่งเน้นที่จะแสดงให้เห็นความเป็นเหตุเป็นผล ของตัวแปรต่างๆ ในงานวิจัย แต่จะเน้นการอธิบายถึงเหตุและผลของสิ่งที่เกิดขึ้นในเบื้องลึก โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อน เป็นสิ่งที่ยังไม่เคยศึกษามาก่อน หรือผู้วิจัยพอจะทราบอยู่บ้างถึงสิ่งที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษานั้น แต่ต้องการคำอธิบายเพิ่มเติมอีกครั้ง
- **3. เพื่อแสวงหา (Exploratory)** การวิจัยประเภทนี้เป็นงานวิจัยส่วนใหญ่ของงานวิจัยเชิงกรณีศึกษา เหมาะในการตอบคำถามที่ว่า ทำไม (Why) หรืออย่างไร (How) มีลักษณะเป็นการวิจัยนำร่องสำหรับเรื่องใหม่ หรือยังอยู่ในช่วงเริ่มแรก เพื่อให้ได้ข้อค้นพบชั่วคราวหรือเพื่อสร้างสมมติฐานสำหรับการวิจัย ความหมายของมโนทัศน์ที่ได้ อาจยังไม่มีความชัดเจนมากนัก ต้องอาศัยวิธีวิจัยอื่นช่วยให้นักวิจัยค้นหาประเด็นที่จะศึกษาได้อย่างถูกต้องต่อไป



วิธีการดำเนินการศึกษาแบบวิจัยเฉพาะกรณี

- คัดเลือกกรณีศึกษา ที่มีความสำคัญหรือเป็นตัวแทนของประเด็นที่ต้องการศึกษา
- วางกรอบแนวคิดและคำถามการวิจัย อย่างชัดเจน
- เก็บข้อมูลจากหลายแหล่ง เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต และเอกสาร
- วิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก ด้วยการจัดหมวดหมู่ หาความสัมพันธ์ และตีความ
- สรุปและถ่ายทอดกรณีศึกษา ในรูปแบบบรรยายหรือรายงานที่สะท้อนภาพรวมของกรณีอย่างเป็นระบบ



ตัวอย่างของการศึกษาเฉพาะกรณี

- การศึกษากระบวนการบริหารจัดการขยะของเทศบาลตำบลที่ประสบความสำเร็จ
- การศึกษากรณีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในหน่วยงานราชการ
- การศึกษากรณีชุมชนท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาอย่างยั่งยืน
- การศึกษากระบวนการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ



การวิจัยเชิงทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Research)

- คือ การวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งสร้าง “ทฤษฎี” จากข้อมูลภาคสนามอย่างเป็นระบบ โดยนักวิจัยจะเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และเปรียบเทียบข้อมูลไปพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทฤษฎีที่เกิดขึ้น “ตั้งอยู่บนรากฐานของข้อมูลจริง” มากกว่าการยึดทฤษฎีเดิมมาอธิบาย
- เป็นการสร้างทฤษฎีจากข้อมูลจริง ผ่านกระบวนการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบอย่างเป็นระบบ จนเกิดแนวคิดหรือแบบจำลองใหม่ที่อธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างมีเหตุผลและเชื่อมโยงกับบริบทจริงของสังคม
- การวิจัยเชิงทฤษฎีฐานรากเป็นกระบวนการสร้างทฤษฎีจากข้อมูลจริง โดยอาศัยการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบและการตีความอย่างต่อเนื่อง เหมาะสำหรับการศึกษาเรื่องที่ยังไม่มีทฤษฎีรองรับ หรือเมื่อผู้วิจัยต้องการสร้างแนวคิดใหม่เพื่ออธิบายพฤติกรรมหรือกระบวนการทางสังคมที่ซับซ้อน



จุดมุ่งหมายของการวิจัยเชิงทฤษฎีฐานราก

- เพื่อพัฒนาทฤษฎีหรือแบบจำลองแนวคิดจากข้อมูลภาคสนาม
- เพื่ออธิบายกระบวนการ ความสัมพันธ์ หรือพฤติกรรมทางสังคมที่ซับซ้อน
- เพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์จริงของผู้คนกับกรอบแนวคิดทางวิชาการอย่างเป็นระบบ



ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงทฤษฎีฐานราก

- ไม่เริ่มจากสมมติฐานหรือทฤษฎีที่มีอยู่ แต่ให้ทฤษฎี “เกิดขึ้น” จากข้อมูล
- ใช้วิธีการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง
- การวิเคราะห์เป็นแบบ “จากล่างขึ้นบน” (inductive approach) การวิเคราะห์ข้อมูลที่เริ่มต้นจากข้อมูลเฉพาะ แล้วค่อย ๆ สังเคราะห์หรือสร้างเป็นแนวคิด ทฤษฎี หรือข้อสรุปทั่วไป โดยอาศัยการสังเกต การตีความ และการหาความสัมพันธ์จากข้อมูลจริงที่เก็บได้จากภาคสนาม สู่การสรุปเป็นแนวคิดหรือทฤษฎีใหม่
- ผลการวิจัยจะเป็นแบบจำลองหรือแนวคิดที่อธิบายปรากฏการณ์ได้ในระดับแนวทฤษฎี

ขั้นตอนของการวิจัยเชิงทฤษฎีฐานราก

- **การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Data Collection)**

- เป็นขั้นตอนแรกที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยเน้น ข้อมูลเชิงลึก (in-depth data) ที่สะท้อนพฤติกรรม ประสบการณ์ หรือความหมายของผู้เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง
- วิธีการเก็บข้อมูลหลัก
 - การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อค้นหาแรงจูงใจและมุมมองส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล
 - การสังเกต (Observation) เพื่อเข้าใจพฤติกรรมหรือปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจริงในบริบทนั้น
 - การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เพื่อเสริมข้อมูลจากบันทึก รายงาน หรือสื่อที่เกี่ยวข้อง
- ตัวอย่างเช่น
 - การศึกษาพฤติกรรมของข้าราชการในการนำนวัตกรรมมาใช้ ผู้วิจัยอาจสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำหน่วยงาน สังเกตการทำงานในสำนักงาน และรวบรวมเอกสารนโยบายเพื่อวิเคราะห์ประกอบ





ขั้นตอนของการวิจัยเชิงทฤษฎีฐานราก

- **การวิเคราะห์ข้อมูลแบบเปิด (Open Coding)**

- เป็นขั้นตอนการแตกข้อมูลออกเป็นส่วนย่อย ๆ แล้ว กำหนดรหัส (Codes) ให้กับประโยค คำพูด หรือ เหตุการณ์ที่มีความหมายคล้ายกัน เพื่อระบุแนวคิดสำคัญที่ซ่อนอยู่ในข้อมูล
- ตัวอย่างเช่น
 - จากคำพูด “ฉันกลัวที่จะเสนอความคิดใหม่ เพราะกลัวถูกตำหนิ” ผู้วิจัยอาจกำหนดรหัสว่า “ความกลัวการถูกวิจารณ์” หรือ “การขาดความมั่นใจในนวัตกรรม”

- **การวิเคราะห์แกนกลาง (Axial Coding)**

- เป็นกระบวนการ “เชื่อมโยงรหัส (codes)” และ “หมวดหมู่ย่อย (sub-categories)” ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบเปิด เข้าด้วยกันเป็น “หมวดหมู่หลัก (main categories)” โดยเน้นการหาความสัมพันธ์เชิงตรรกะระหว่างหมวดหมู่เหล่านั้น เช่น เหตุ-ผล เชื้อนไข บริบท หรือผลลัพธ์ของปรากฏการณ์ที่ศึกษา
- เป็นการจัดระบบข้อมูล จากชิ้นส่วนเล็ก ๆ ที่แยกออกมาในขั้นตอนก่อนหน้า ให้เชื่อมโยงกันเป็นภาพรวมที่มีความหมายชัดเจนและอธิบายได้ว่า “สิ่งนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร ภายใต้เงื่อนไขใด และส่งผลอย่างไร”
- ลักษณะสำคัญของการวิเคราะห์แกนกลาง จะเน้นการเชื่อมโยงแนวคิด สร้างความสัมพันธ์เชิงตรรกะ เพื่อแสดงให้เห็นว่าแต่ละแนวคิดสัมพันธ์กันอย่างไรในกระบวนการหรือสถานการณ์เดียวกัน โดยใช้ “แกน” (Axis/Core) เป็นจุดศูนย์กลางของการวิเคราะห์ แล้วจัดแนวคิดอื่น ๆ เข้ามารวม เพื่อให้เห็นภาพเชิงระบบ
- ตัวอย่างเช่น
 - หมวดหมู่ “ขาดแรงจูงใจ” และ “กลัวถูกตำหนิ” อาจเชื่อมโยงกันในแกนกลางว่า “วัฒนธรรมองค์กรแบบลำดับชั้นเป็นอุปสรรคต่อการสร้างนวัตกรรม”





ขั้นตอนของการวิจัยเชิงทฤษฎีฐานราก

- **การวิเคราะห์เชิงเลือก (Selective Coding)**

- เมื่อหมวดหมู่ต่าง ๆ เริ่มชัดเจนแล้ว ผู้วิจัยจะคัดเลือก แนวคิดหลัก (Core Category) ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทั้งหมดได้อย่างครอบคลุม และเชื่อมโยงหมวดหมู่อื่นเข้าด้วยกัน
- ตัวอย่างเช่น
 - แนวคิดหลัก “การปรับตัวของข้าราชการผ่านการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ”
 - หมวดหมู่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในที่ทำงาน การสังเกตจากเพื่อนร่วมงาน การเรียนรู้จากการลงมือทำ

- **การสร้างทฤษฎี (Theory Generation)**

- เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยนำแนวคิดหลักและหมวดหมู่ทั้งหมดมาสังเคราะห์เป็น แบบจำลองเชิงแนวคิด (Conceptual Model) หรือ ทฤษฎี (Grounded Theory) ที่เกิดจากข้อมูลจริงในสนาม
- ตัวอย่างเช่น
 - จากการศึกษา พบว่า การนำนวัตกรรมภาครัฐเกิดขึ้นได้เมื่อมีผู้นำแบบสนับสนุน (Supportive Leadership) สร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน
 - ผู้วิจัยจึงสร้างทฤษฎีใหม่ชื่อว่า “ทฤษฎีการขับเคลื่อนนวัตกรรมในระบบราชการไทย”



จุดเด่นของการวิจัยเชิงทฤษฎีฐานราก

- ช่วยสร้างทฤษฎีใหม่จากข้อมูลจริงในบริบทเฉพาะ
- มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับกระบวนการได้ตามข้อมูลที่เกิดขึ้น
- ให้ภาพกระบวนการหรือกลไกทางสังคมที่ลึกและเป็นระบบ



ตัวอย่างการประยุกต์ใช้

- การสร้างทฤษฎีว่าด้วย “กระบวนการปรับตัวของครูต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา”
- การศึกษากระบวนการตัดสินใจของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็กในช่วงวิกฤต
- การสร้างทฤษฎีว่าด้วย “แรงจูงใจของข้าราชการในการทำงานภายใต้แรงกดดัน”
- การศึกษาแนวคิด “การฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิง” ในระบบราชทัณฑ์ไทย



การวิจัยเชิงพรรณนาเชิงคุณภาพ (Qualitative Descriptive Research)



- คือ การวิจัยเชิงคุณภาพรูปแบบหนึ่ง ที่มุ่ง “อธิบายปรากฏการณ์ เหตุการณ์ หรือพฤติกรรม” ของมนุษย์ตามความเป็นจริง เน้นการบรรยายข้อเท็จจริงจากข้อมูลภาคสนามอย่างเป็นระบบและถูกต้อง
- เป็นการวิจัยที่มุ่งอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นจริงอย่างละเอียดตามคำบอกเล่าของผู้คน โดยนักวิจัยทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์ตรง แล้วถ่ายทอดออกมาอย่างซื่อสัตย์โดยไม่ตีความเกินข้อมูล



จุดมุ่งหมายของการวิจัยเชิงพรรณนาเชิงคุณภาพ

- เพื่อบรรยายและอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมหรือพฤติกรรมของมนุษย์ในสถานการณ์จริง
- เพื่อสะท้อนความคิดเห็น ประสบการณ์ หรือมุมมองของผู้ให้ข้อมูล
- เพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับประเด็นหนึ่ง ซึ่งอาจนำไปสู่การพัฒนาแนวคิดหรือทฤษฎีต่อไป



ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงพรรณนาเชิงคุณภาพ

- เน้นการบรรยาย (description) มากกว่าการตีความ (interpretation)
- ใช้วิธีเก็บข้อมูลจากภาคสนาม เช่น การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การสังเกต หรือการสนทนากลุ่ม
- ข้อมูลที่ได้เป็นเชิงพรรณนา (narrative data) สะท้อนความคิดและประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลโดยตรง
- การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นแบบ “อุปนัย” (inductive) เริ่มจากข้อมูลเฉพาะที่ได้จากภาคสนาม เช่น ข้อความจากการสัมภาษณ์ การสังเกต หรือเอกสาร แล้วค่อย ๆ สรุป จัดกลุ่ม และสังเคราะห์ ให้เกิดเป็น ประเด็นหลัก (themes) หรือ หัวข้อสำคัญ (categories) ที่สะท้อนความหมายร่วมของข้อมูลทั้งหมด
- ผลการวิจัยมักอยู่ในรูปของคำบรรยาย รายงานเชิงเนื้อหา หรือสรุปประเด็นตามหมวดหมู่



ขั้นตอนทั่วไปของการวิจัยเชิงพรรณนาเชิงคุณภาพ

- กำหนดประเด็นหรือปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา
- คัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ที่มีประสบการณ์หรือเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์นั้น โดยตรง
- เก็บข้อมูลภาคสนาม ผ่านการสัมภาษณ์หรือการสังเกต
- วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อหาหัวข้อหลักหรือรูปแบบร่วมของข้อมูล
- นำเสนอผลการวิจัยในเชิงพรรณนา อย่างเป็นระบบและสะท้อนเสียงของผู้ให้ข้อมูลอย่างแท้จริง

จุดเด่นของการวิจัยเชิงพรรณนาเชิงคุณภาพ

- ให้ข้อมูลที่ “ตรงไปตรงมา” และเข้าใจง่าย
- ใช้เวลาน้อยกว่างานวิจัยเชิงคุณภาพที่ซับซ้อน เช่น Grounded theory หรือ Ethnography
- เหมาะสำหรับงานวิจัยเชิงประยุกต์หรืองานวิจัยเบื้องต้นเพื่อใช้พัฒนาแนวทางในทางปฏิบัติ



ตัวอย่างการประยุกต์ใช้

- การศึกษามุมมองของครูต่อการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน
- การศึกษาความรู้สึกของพยาบาลต่อการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย
- การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ
- การศึกษาประสบการณ์ของนักศึกษาที่เรียนออนไลน์ในช่วงโควิด-19

สรุป

การวิจัยเชิงพรรณนาเชิงคุณภาพเป็นแนวทางที่เน้น “การบรรยายปรากฏการณ์ตามความเป็นจริง” โดยอาศัยข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อสร้างความเข้าใจอย่างเป็นระบบโดยไม่ตีความเกินข้อมูล เหมาะสำหรับการศึกษาประเด็นที่ต้องการคำอธิบายอย่างละเอียดแต่ไม่ซับซ้อนในเชิงทฤษฎี



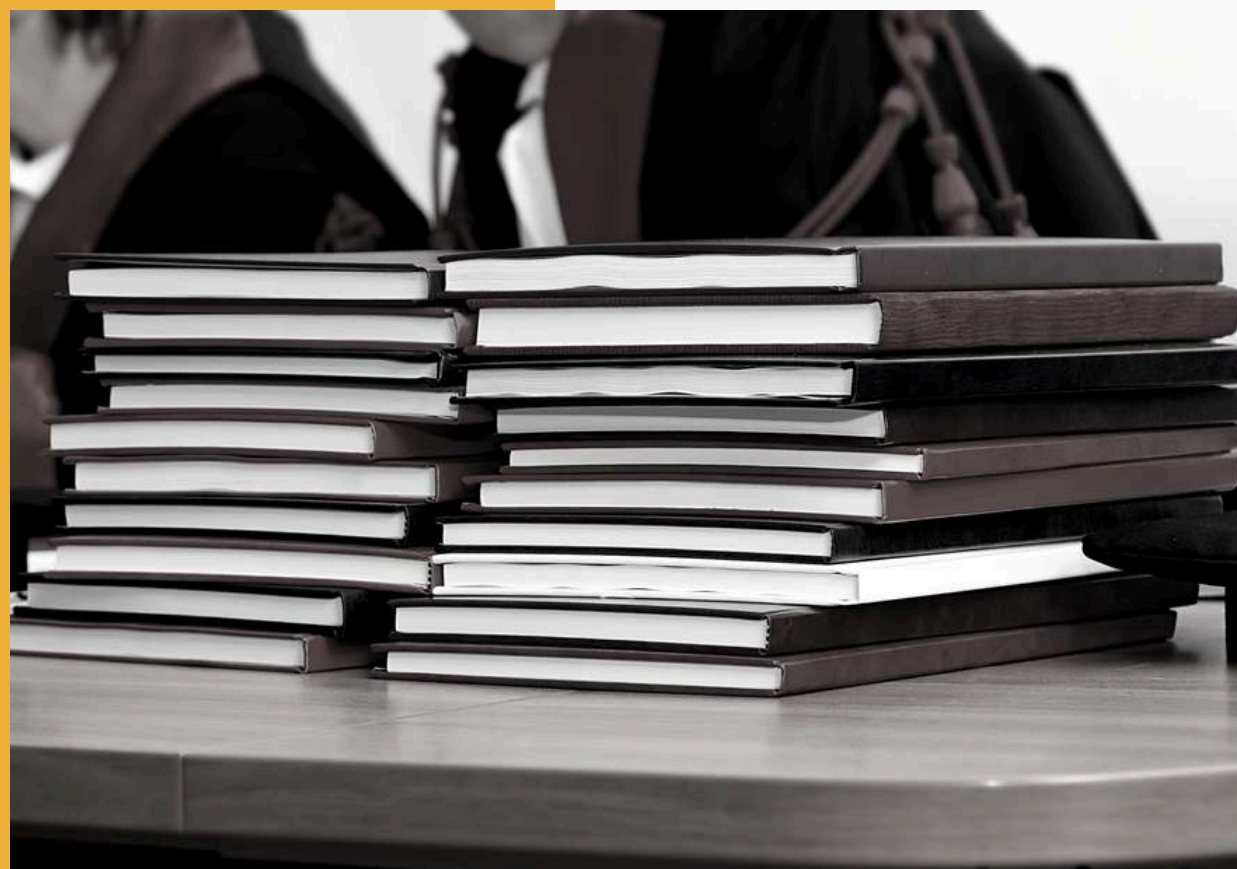
วิธีการและเครื่องมือของการวิจัย เชิงคุณภาพ



วิธีการและเครื่องมือของการวิจัยเชิงคุณภาพ



การวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งเน้นการทำความเข้าใจ “ปรากฏการณ์ในชีวิตจริง” จากมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยอาศัยการเก็บข้อมูลเชิงลึกในบริบทจริง มากกว่าการวัดเชิงตัวเลข ดังนั้น วิธีการและเครื่องมือที่ใช้จึงมีความยืดหยุ่น เปิดกว้าง และเน้นคุณภาพของข้อมูลมากกว่าปริมาณ



วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

- การสัมภาษณ์ (Interview)
- การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
- การสังเกต (Observation)
- การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
- การวิเคราะห์เอกสารและเนื้อหา (Documentary or Content Analysis)
- การเก็บข้อมูลแบบพหุวิธี (Triangulation)



การสัมภาษณ์ (Interview)

เป็นวิธีหลักที่ใช้บ่อยที่สุดในการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อค้นหาความคิด
ประสบการณ์ และความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล



- เป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่เหมาะสำหรับการศึกษาประสบการณ์
มุมมอง และความรู้สึกของมนุษย์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูล
ถ่ายทอดแนวคิดและความทรงจำด้วยคำพูดของตนเอง ช่วยให้
นักวิจัยเข้าใจความหมายตามมุมมองของผู้เข้าร่วมอย่างแท้จริง
กระบวนการสัมภาษณ์เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิจัย
และผู้ให้ข้อมูล ทั้งสองฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาแนวคำถาม
และสะท้อนข้อมูลอย่างรอบคอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง
และลึกซึ้ง



ประเภทของการสัมภาษณ์

- **แบบไม่มีโครงสร้าง** (Unstructured Interview): เปิดกว้าง ให้
อิสระในการสนทนา เหมาะสำหรับการสำรวจประเด็นใหม่ เหมาะ
สำหรับการศึกษาประสบการณ์หรือมุมมองส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล
- **แบบกึ่งโครงสร้าง** (Semi-structured Interview): มีแนว
คำถามหลัก แต่เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลขยายความ เป็นรูปแบบที่
นิยมมากที่สุดในการวิจัยเชิงคุณภาพ
- **แบบมีโครงสร้าง** (Structured Interview): ใช้คำถามที่เตรียม
ไว้แน่นอน เหมาะสำหรับการเปรียบเทียบข้อมูลหลายกลุ่ม เหมาะกับ
งานวิจัยที่ต้องการความสม่ำเสมอของข้อมูล



เครื่องมือที่ใช้

- แนวคำถามสัมภาษณ์ (Interview Guide)
- เครื่องบันทึกเสียงหรือวิดีโอ
- แบบฟอร์มข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์
- สมุดบันทึกภาคสนาม (Field Notes)

การสัมภาษณ์ (Interview)

ขั้นตอนของการสัมภาษณ์

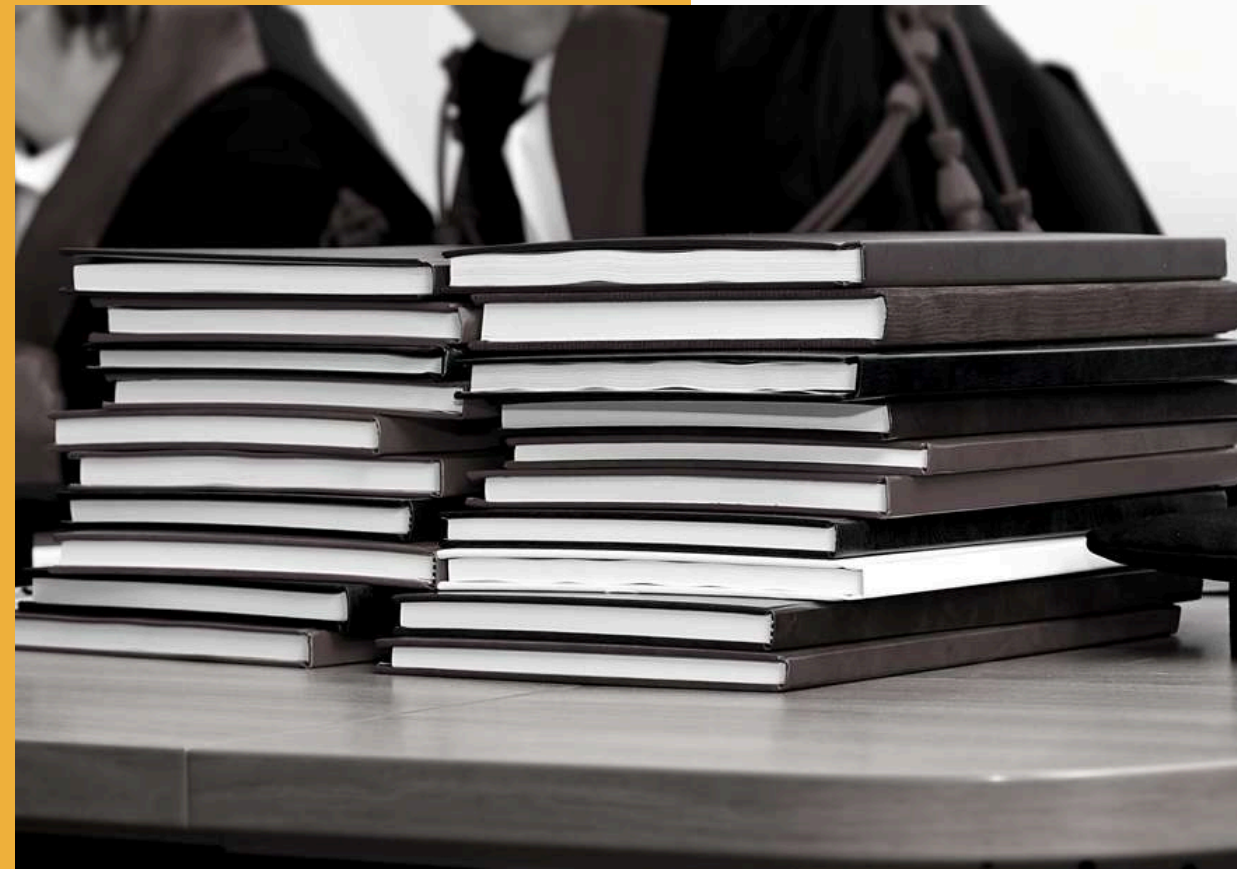


- เตรียมแนวคำถามและขอบเขตประเด็นวิจัย
- ติดต่อและสร้างความไว้วางใจกับผู้ให้ข้อมูล
- ดำเนินการสัมภาษณ์ในบรรยากาศที่เป็นกันเอง เปิดโอกาสให้พูดอย่างอิสระ
- บันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียงหรือบันทึกภาคสนาม (โดยได้รับอนุญาต)
- ถอดความและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาประเด็นหลักและความหมายเชิงลึก



ตัวอย่างการนำไปใช้

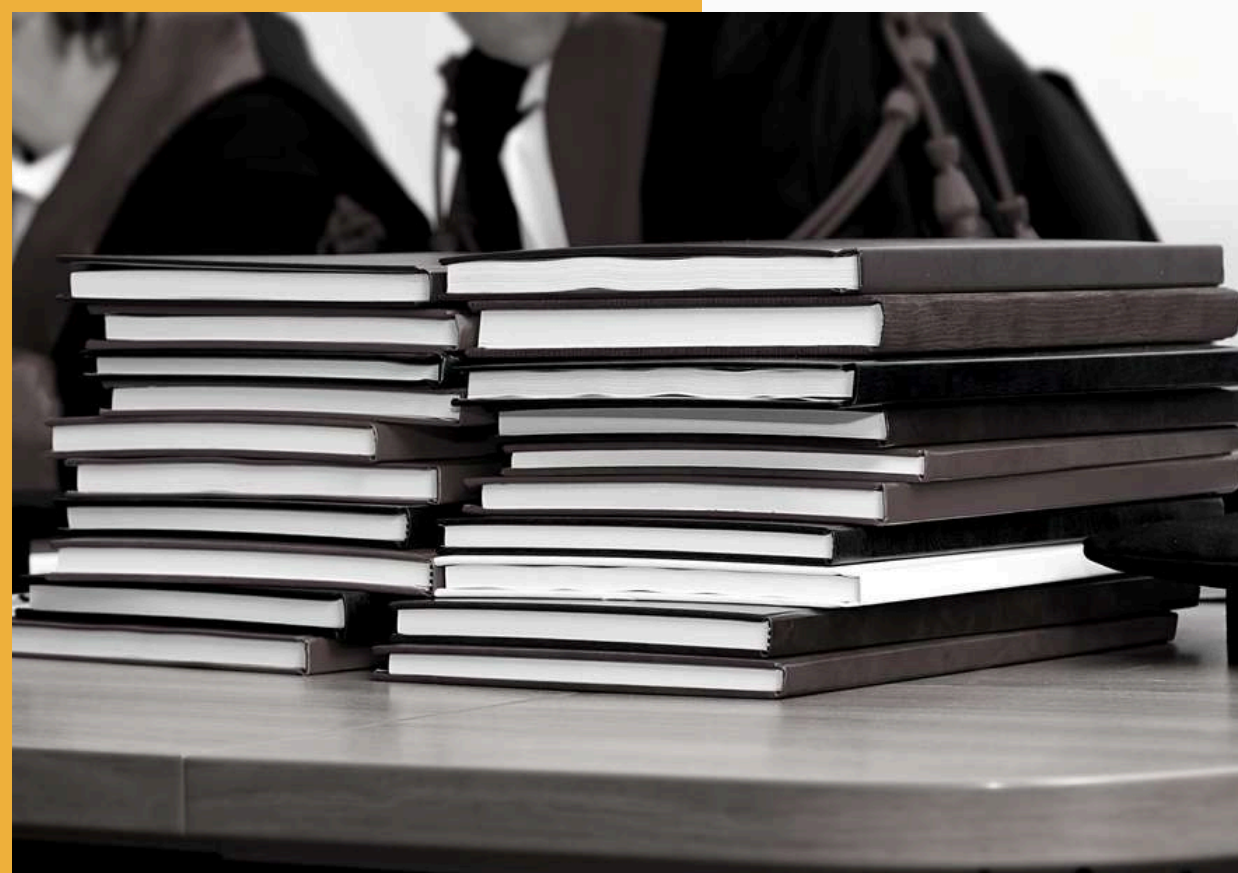
- การสัมภาษณ์ครูเพื่อศึกษาปัญหาในการจัดการเรียนการสอน
- การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเพื่อเข้าใจการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น
- การสัมภาษณ์ผู้ป่วยเพื่อศึกษาประสบการณ์การดูแลสุขภาพตนเอง





การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ใช้เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่มุ่งทำความเข้าใจประสบการณ์ ความคิด ความรู้สึก และแรงจูงใจของผู้ให้ข้อมูลอย่างลึกซึ้ง โดยให้อิสระในการเล่าเรื่องและอธิบายมุมมองของตนอย่างละเอียด เป็นการสนทนาแบบมีจุดมุ่งหมาย” ระหว่างนักวิจัยกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อค้นหาความหมายและเหตุผลเบื้องหลังพฤติกรรมหรือประสบการณ์ในชีวิตจริง



ลักษณะสำคัญของการสัมภาษณ์เชิงลึก

- เป็นการพูดคุยแบบเผชิญหน้า (face-to-face) โดยใช้คำถามปลายเปิด
- เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าอย่างอิสระ ในบรรยากาศที่เป็นกันเอง
- เน้นความลึกมากกว่าปริมาณ มักใช้ผู้ให้ข้อมูลจำนวนน้อย แต่คัดเลือกอย่างมีจุดประสงค์ (purposive sampling)
- นักวิจัยมีบทบาทเป็นผู้ฟังที่ดี กระตุ้นด้วยคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลขยายคำตอบ



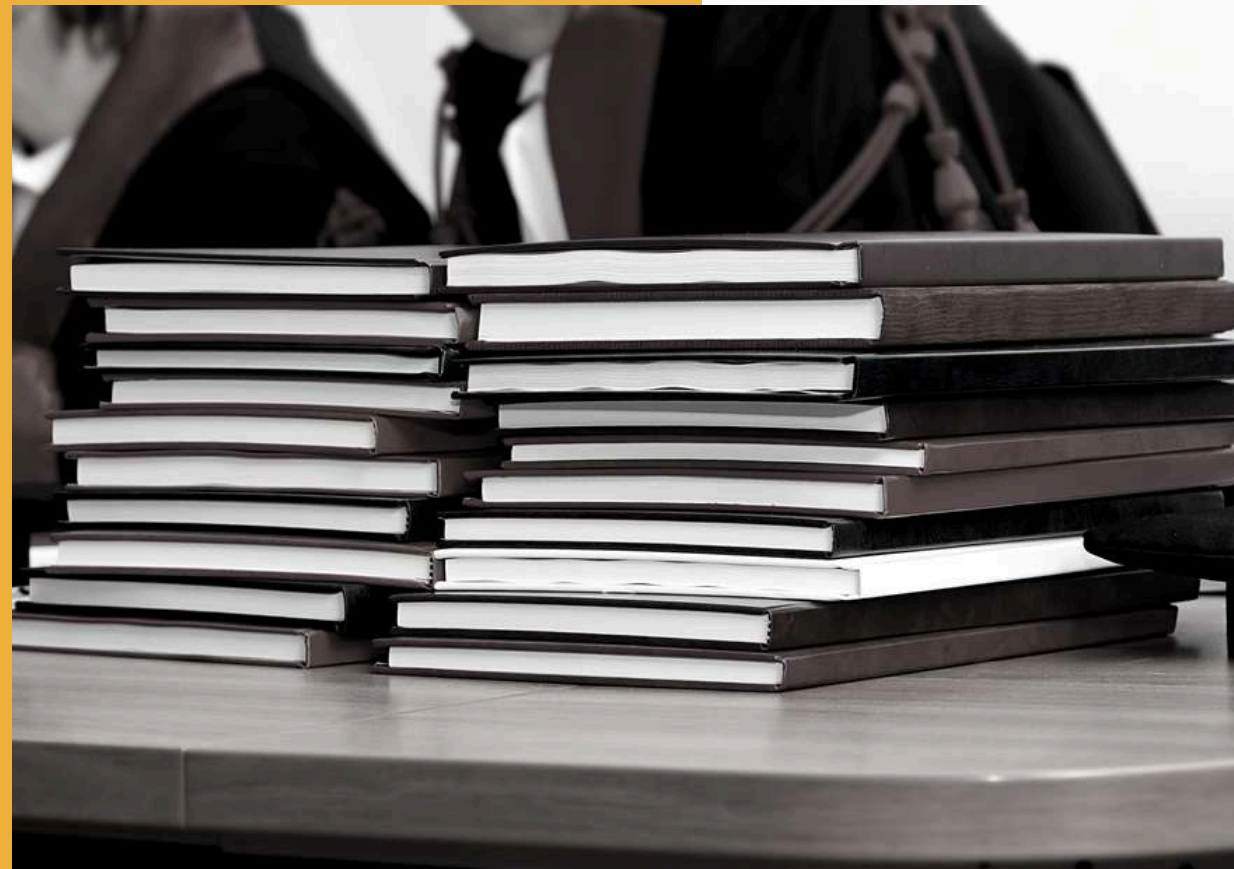
เครื่องมือที่ใช้

- แนวคำถามสัมภาษณ์ (Interview Guide) และเครื่องบันทึกเสียง

ขั้นตอนทั่วไปของการสัมภาษณ์เชิงลึก



- เตรียมแนวคำถามสัมภาษณ์ (Interview Guide)
- กำหนดประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- สร้างความไว้วางใจกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้กล้าพูดอย่างเปิดเผย
- ดำเนินการสัมภาษณ์ ด้วยคำถามปลายเปิด เช่น “ช่วยเล่าประสบการณ์ของท่านเกี่ยวกับ...ได้ไหม”
- บันทึกและถอดความ (Transcription) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Member Checking) โดยให้ผู้ให้ข้อมูลยืนยันความถูกต้องของเนื้อหา



ตัวอย่างการนำไปใช้

- การศึกษาประสบการณ์ของผู้ป่วยเรื้อรังต่อการดูแลสุขภาพของตน
- การศึกษามุมมองของครูต่อการใช้เทคโนโลยีในการสอน
- การศึกษาความรู้สึกของประชาชนต่อการบริการของหน่วยงานรัฐ



การสังเกต (Observation)

ใช้เพื่อศึกษาพฤติกรรม บทบาท หรือการมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคลในสภาพแวดล้อมจริง



ประเภทของการสังเกต

- **แบบมีส่วนร่วม** (Participant Observation): นักวิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มเป้าหมาย เช่น เข้าร่วมประชุม หมู่บ้านเพื่อสังเกตวิธีการตัดสินใจของชุมชน
- **แบบไม่มีส่วนร่วม** (Non-participant Observation): สังเกตจากภายนอกโดยไม่เข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรง เช่น สังเกตพฤติกรรมผู้ใช้บริการในหน่วยงานราชการจากมุมห้อง
- **การสังเกตแบบมีโครงสร้าง** (Structured Observation): มีแบบฟอร์มหรือกรอบที่กำหนดไว้ชัดเจน เช่น สังเกตความถี่ของพฤติกรรมเฉพาะ เหมาะสำหรับการวิจัยที่ต้องการเปรียบเทียบข้อมูลในเชิงระบบ
- **การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง** (Unstructured Observation): เปิดกว้างและยืดหยุ่น เน้นการจดบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่จำกัดรูปแบบ เหมาะสำหรับการศึกษาบริบทที่ซับซ้อนหรือไม่คุ้นเคยมาก่อน



เครื่องมือที่ใช้

- แบบบันทึกการสังเกต (Observation Form) ใช้จดบันทึกพฤติกรรม เหตุการณ์ หรือการสื่อสารที่เกิดขึ้น
- บันทึกภาคสนาม (Field Notes) ใช้บันทึกความประทับใจ ข้อสังเกต และการตีความเบื้องต้นของนักวิจัย
- เครื่องบันทึกภาพ/เสียง (ถ้ามีการขออนุญาต) เพื่อช่วยเก็บรายละเอียดประกอบการวิเคราะห์

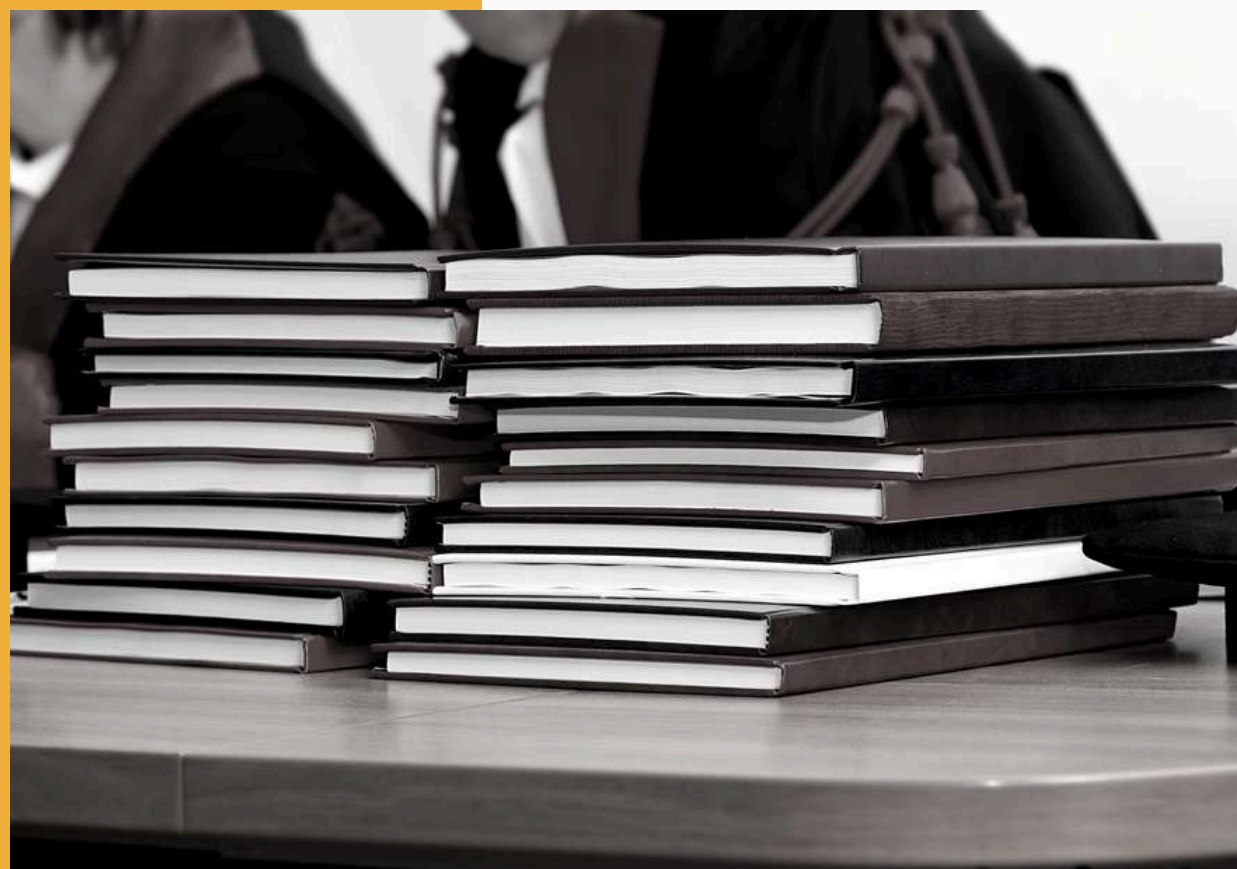


การสังเกต (Observation)



ขั้นตอนของการสังเกต

- กำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของการสังเกต
- วางแผนว่าจะใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วม
- เตรียมเครื่องมือ เช่น แบบบันทึกการสังเกตหรือบันทึกภาคสนาม
- ลงพื้นที่เพื่อสังเกตและบันทึกข้อมูลอย่างเป็นกลาง
- วิเคราะห์ข้อมูลโดยจัดหมวดหมู่พฤติกรรมและตีความตามบริบท



ตัวอย่างการนำไปใช้

- สังเกตการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชนในสำนักงานเขต
- สังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในห้องเรียน
- สังเกตกระบวนการประชุมขององค์กรท้องถิ่น



การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ใช้เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของกลุ่มคนที่มีประสบการณ์คล้ายกัน โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (moderator) กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เหมาะสำหรับการสำรวจทัศนคติและแนวคิดที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม

จุดมุ่งหมายของการสนทนากลุ่ม

- เพื่อรวบรวมความคิดเห็นและทัศนคติของผู้คนต่อประเด็นที่สนใจ
- เพื่อค้นหาความเข้าใจเชิงลึกในประเด็นที่ซับซ้อนทางสังคม
- เพื่อยืนยันหรือเสริมข้อมูลจากวิธีอื่น เช่น การสัมภาษณ์หรือการสังเกต
- เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน



ลักษณะสำคัญของการสนทนากลุ่ม

- มีจำนวนผู้เข้าร่วมประมาณ 6–12 คน
- ผู้เข้าร่วมมีประสบการณ์หรือคุณลักษณะร่วมกันในเรื่องที่ศึกษา
- มีผู้ดำเนินการสนทนา (moderator) ทำหน้าที่ตั้งคำถาม กระตุ้น และควบคุมการพูดคุยให้อยู่ในประเด็น
- มีผู้ช่วยจดบันทึกหรือบันทึกเสียง/วิดีโอ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ภายหลัง
- บรรยากาศเป็นกันเอง เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกล้าแสดงความคิดเห็น



เครื่องมือที่ใช้

- แนวคำถามการสนทนากลุ่ม
- เครื่องบันทึกเสียงหรือวิดีโอ
- แบบฟอร์มข้อมูลผู้เข้าร่วม
- สมุดบันทึกภาคสนาม



การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)



ขั้นตอนของการสนทนากลุ่ม

- กำหนดวัตถุประสงค์และหัวข้อสนทนา
- คัดเลือกผู้เข้าร่วม ที่มีประสบการณ์หรือเกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย
- เตรียมแนวคำถาม (Focus Group Guide) ที่มีลำดับจากทั่วไปไปสู่เฉพาะ
- ดำเนินการสนทนา โดยผู้ดำเนินการเปิดประเด็น ตั้งคำถาม และกระตุ้นให้ทุกคนมีส่วนร่วม
- บันทึกและถอดความข้อมูล เพื่อวิเคราะห์หาประเด็นหลักและข้อค้นพบ



ตัวอย่างการนำไปใช้

- การศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ
- การสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการพัฒนาสินค้า OTOP
- การศึกษามุมมองของครูและผู้ปกครองต่อรูปแบบการเรียนรู้ดิจิทัล



การวิเคราะห์เอกสารและเนื้อหา (Documentary or Content Analysis)

เป็นวิธีการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่มุ่ง ศึกษาข้อมูลจากเอกสารหรือหลักฐานที่มีอยู่แล้ว เช่น หนังสือ รายงานราชการ งานวิจัย ข่าว บันทึกการประชุม หรือสื่อออนไลน์ เพื่อค้นหาความหมาย แนวโน้ม หรือประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย



เครื่องมือที่ใช้

- แบบฟอร์มวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis Form) ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลที่ได้จากการอ่านเอกสาร เช่น
 - ชื่อเอกสาร / แหล่งที่มา
 - ผู้จัดทำ / วันที่เผยแพร่
 - ประเด็นสำคัญ / เนื้อหาหลัก
 - ความเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัย
 - ข้อสรุปหรือแนวโน้มที่ค้นพบ



วิธีการ

- คัดเลือกเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Selection)
- กำหนดเกณฑ์คัดเลือก เช่น ความน่าเชื่อถือ ความทันสมัย และความสัมพันธ์กับประเด็นวิจัย
- ตรวจสอบแหล่งที่มาและความน่าเชื่อถือ (Authenticity & Credibility)
- พิจารณาว่าเอกสารเป็นของแท้ ถูกต้อง และไม่บิดเบือนข้อมูล
- วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
- อ่าน ทำความเข้าใจ และระบุหัวข้อหลักหรือประเด็นที่ปรากฏซ้ำในเอกสาร
- ตีความและสังเคราะห์ข้อมูล (Interpretation & Synthesis)
- สรุปแนวคิดหรือความหมายจากข้อมูล เพื่ออธิบายประเด็นวิจัยอย่างมีเหตุผล



การวิเคราะห์ข้อมูลแบบพหุวิธี / แบบสามเส้า (Triangulation Method)

เทคนิคสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ใช้ “หลายวิธี หลายแหล่ง หรือหลายมุมมอง” ในการเก็บและตรวจสอบข้อมูล เพื่อเพิ่มความ ถูกต้อง (accuracy) และความน่าเชื่อถือ (credibility) ของผลการวิจัย

ขั้นตอนในการใช้ Triangulation

- กำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล
- เลือกประเภทของพหุวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของงานวิจัย
- เก็บข้อมูลจากหลายแหล่งหรือหลายวิธีตามที่กำหนด
- วิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลจากแต่ละแหล่ง
- สรุปผลโดยหาประเด็นร่วมและตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล

วัตถุประสงค์ของการใช้วิธีแบบสามเส้า

- เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล (Validate the Findings)
- เพื่อป้องกันอคติจากการใช้แหล่งข้อมูลหรือวิธีการเดียว
- เพื่อให้การตีความมีความลึกและรอบด้านมากขึ้น
- เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ (Credibility) และความเที่ยงตรง (Trustworthiness) ของผลการวิจัย



การใช้ผู้วิจัยหลายคน (Investigator Triangulation)

- ให้ผู้วิจัยมากกว่าหนึ่งคนร่วมเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อลดอคติส่วนบุคคล
- ตัวอย่างเช่น ทีมผู้วิจัยร่วมกันสังเกตพฤติกรรมในภาคสนาม และเปรียบเทียบผลที่แต่ละคนตีความ

ประเภทของการตรวจสอบแบบสามเส้า

การตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง (Data Triangulation)

- ใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เช่น บุคคล เวลา หรือสถานที่ เพื่อยืนยันข้อมูล
- ตัวอย่างเช่น การสัมภาษณ์ข้าราชการระดับบริหาร พนักงาน และผู้รับบริการ เพื่อดูภาพรวมของนโยบายเดียวกัน

การใช้หลายวิธีในการเก็บข้อมูล (Methodological Triangulation)

- ใช้วิธีการเก็บข้อมูลมากกว่าหนึ่งแบบเพื่อยืนยันข้อเท็จจริง
- ตัวอย่างเช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการวิเคราะห์เอกสารในหัวข้อเดียวกัน

การใช้หลายทฤษฎี (Theory Triangulation)

- นำทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดหลายแบบมาอธิบายปรากฏการณ์เดียวกัน
- ตัวอย่างเช่น การใช้ทั้งทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมในการอธิบายพฤติกรรมของบุคคลากร

การใช้หลายผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ประเมิน (Investee / Analyst Triangulation)

- ตรวจสอบผลการวิเคราะห์โดยให้ผู้ให้ข้อมูลหรือผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง
- ตัวอย่างเช่น นำผลการวิเคราะห์กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลยืนยัน (Member Checking) หรือให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิจารณ์เพิ่มเติม



ประโยชน์ของ Triangulation

- เพิ่มความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูล
- ลดอคติของผู้วิจัย
- ช่วยให้เห็นภาพปรากฏการณ์เชิงลึกและรอบด้าน
- สนับสนุนการสรุปผลที่มีมิติและเหตุผลเชิงวิชาการ

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบพหุวิธี / แบบสามเส้า

หัวข้อวิจัย “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”

การใช้ Triangulation

- Data Triangulation: สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว
- Methodological Triangulation: ใช้ทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกตการประชุมชุมชน และการวิเคราะห์รายงานท่องเที่ยว
- Investigator Triangulation: ให้ผู้วิจัย 2 คนเก็บข้อมูลแยกกัน แล้วเปรียบเทียบผลลัพธ์
- Theory Triangulation: ใช้ทั้งแนวคิด “การมีส่วนร่วมของ ” และ “ทุนทางสังคม (Social Capital)” เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

ผลลัพธ์ ได้ภาพที่รอบด้านของการมีส่วนร่วม ทั้งในมิติความรู้สึก ความสัมพันธ์ และผลลัพธ์เชิงพัฒนา



วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ

Qualitative Research Methodology



การกำหนดปัญหาและวัตถุประสงค์การวิจัย

เริ่มจากการกำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยมักเป็นเรื่องที่ต้องการความเข้าใจเชิงลึก เช่น ประสบการณ์ ความเชื่อ หรือกระบวนการทางสังคม

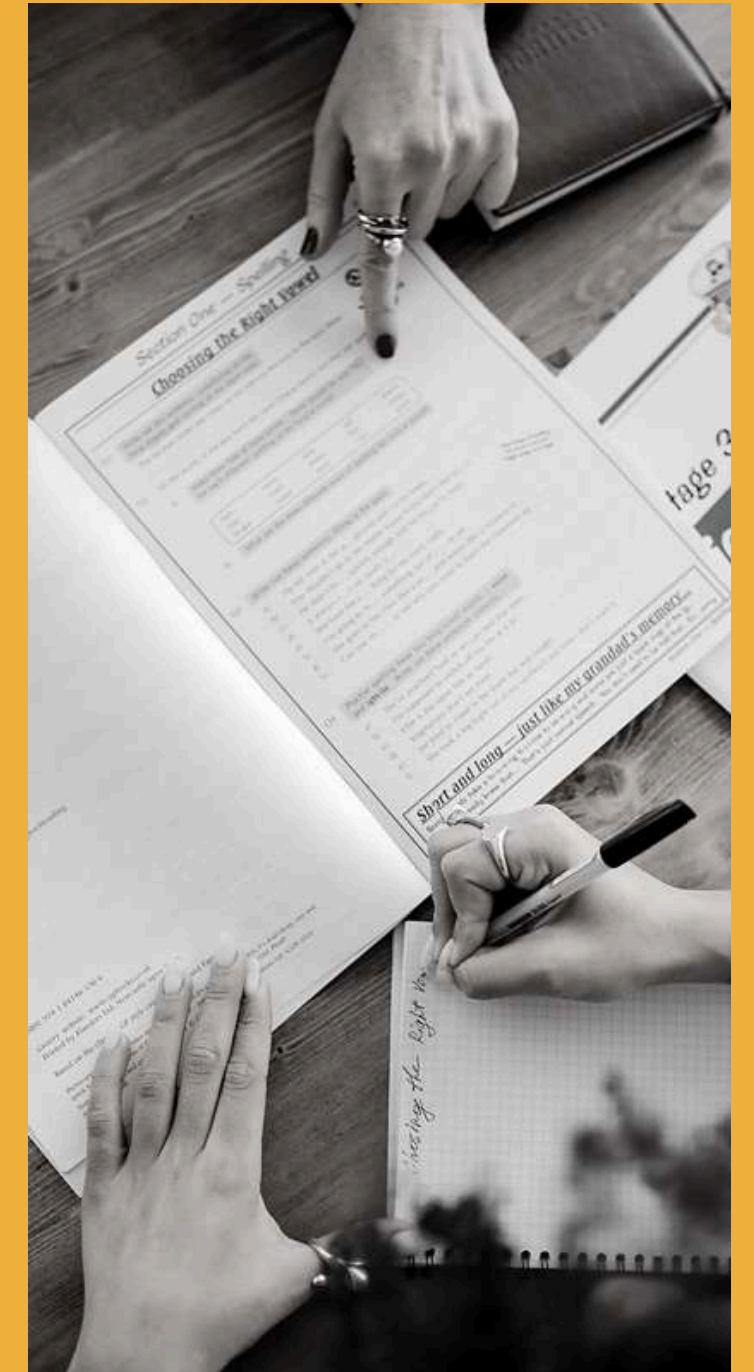
- ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
- ระบุขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- เลือกแนวทางการวิจัยที่เหมาะสม (เช่น Phenomenology, Case Study, Grounded Theory, Ethnography)



การออกแบบการวิจัย (Research Design)

วางแผนแนวทางการศึกษาให้เหมาะกับบริบทจริง โดยมีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์

- กำหนดกลุ่มเป้าหมาย (Target Population)
- เลือกวิธีการเก็บข้อมูล (เช่น สัมภาษณ์ สังเกต สทนากลุ่ม หรือวิเคราะห์เอกสาร)
- เตรียมเครื่องมือวิจัย เช่น แนวคำถามสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสังเกต
- วางแผนการเก็บข้อมูลและจริยธรรมการวิจัย



Qualitative Research Methodology



การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

ใช้การคัดเลือกแบบมีจุดประสงค์ (Purposive Sampling) โดยเลือกผู้ที่มีประสบการณ์ตรงหรือเกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย

- ขนาดของกลุ่มตัวอย่างขึ้นอยู่กับความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation)
- ในบางกรณีอาจใช้การคัดเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) เพื่อเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

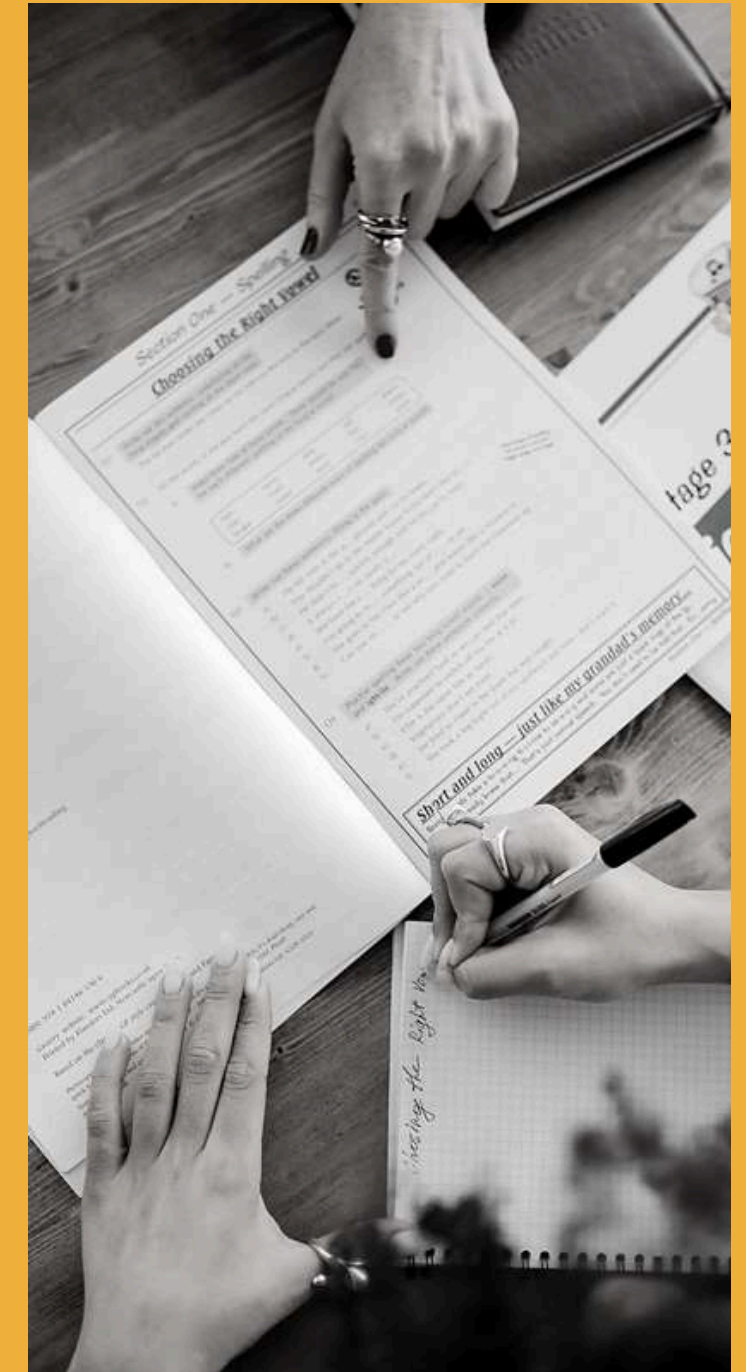


การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

เป็นขั้นตอนสำคัญที่สุดของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีหลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกและสมบูรณ์

- การสัมภาษณ์ (Interview) – เพื่อเข้าใจประสบการณ์และความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล
- การสังเกต (Observation) – เพื่อเห็นพฤติกรรมและบริบทจริง
- การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) – เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่ม
- การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) – เพื่อเสริมและยืนยันข้อมูลจากแหล่งอื่น

ระหว่างการเก็บข้อมูล นักวิจัยควรจดบันทึกภาคสนาม (Field Notes) เพื่อเก็บรายละเอียดและบรรยากาศโดยรอบ



Qualitative Research Methodology



การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) คือ เริ่มจากข้อมูลเฉพาะ แล้วค่อย ๆ สรุปเป็นประเด็นหลักหรือ “ธีม” (Themes)

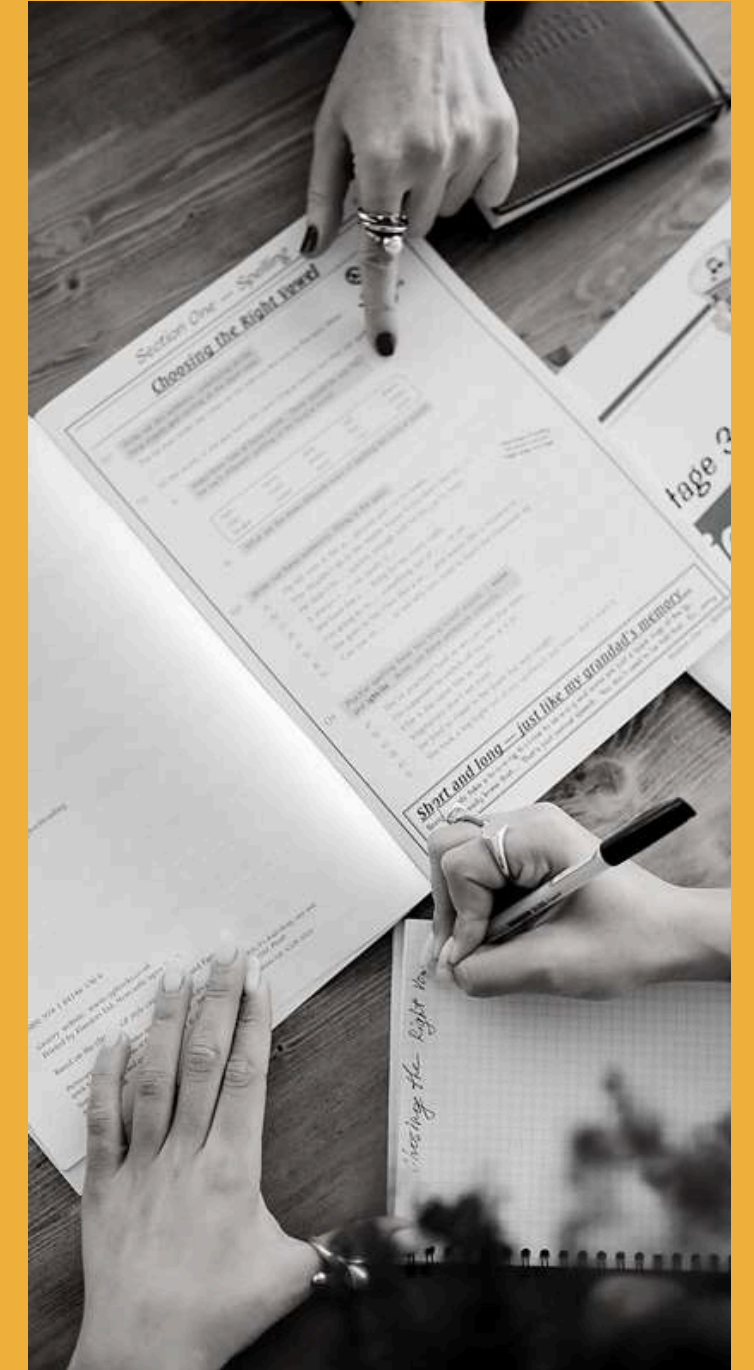
- การถอดความ (Transcription) ข้อมูลจากเสียงหรือวิดีโอเป็นข้อความ
- การเข้ารหัสข้อมูล (Coding) เพื่อจำแนกประเด็นย่อย
- การจัดหมวดหมู่ (Categorization) และหาความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่
- การสังเคราะห์และตีความ (Interpretation) เพื่ออธิบายความหมายโดยรวมของข้อมูล



การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องและเชื่อถือได้ เช่น

- Triangulation: ใช้หลายวิธีหรือหลายแหล่งข้อมูล
- Member Checking: ให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องของคำบรรยาย
- Peer Review: ให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบการตีความ
- Audit Trail: บันทึกขั้นตอนการวิจัยไว้อย่างโปร่งใส



Qualitative Research Methodology



การนำเสนอผลการวิจัย

นำเสนอข้อมูลในรูปแบบเชิงพรรณนา โดยยกคำพูดของผู้ให้ข้อมูล (direct quotes) มาประกอบการวิเคราะห์ เพื่อสะท้อนมุมมองที่แท้จริงของพวกเขา

- จัดเรียงเนื้อหาตามธีมหรือหัวข้อหลัก
- วิเคราะห์เชิงตีความและเชื่อมโยงกับวรรณกรรม
- สรุปข้อค้นพบ ข้อเสนอแนะ และผลเชิงนโยบาย/ปฏิบัติ

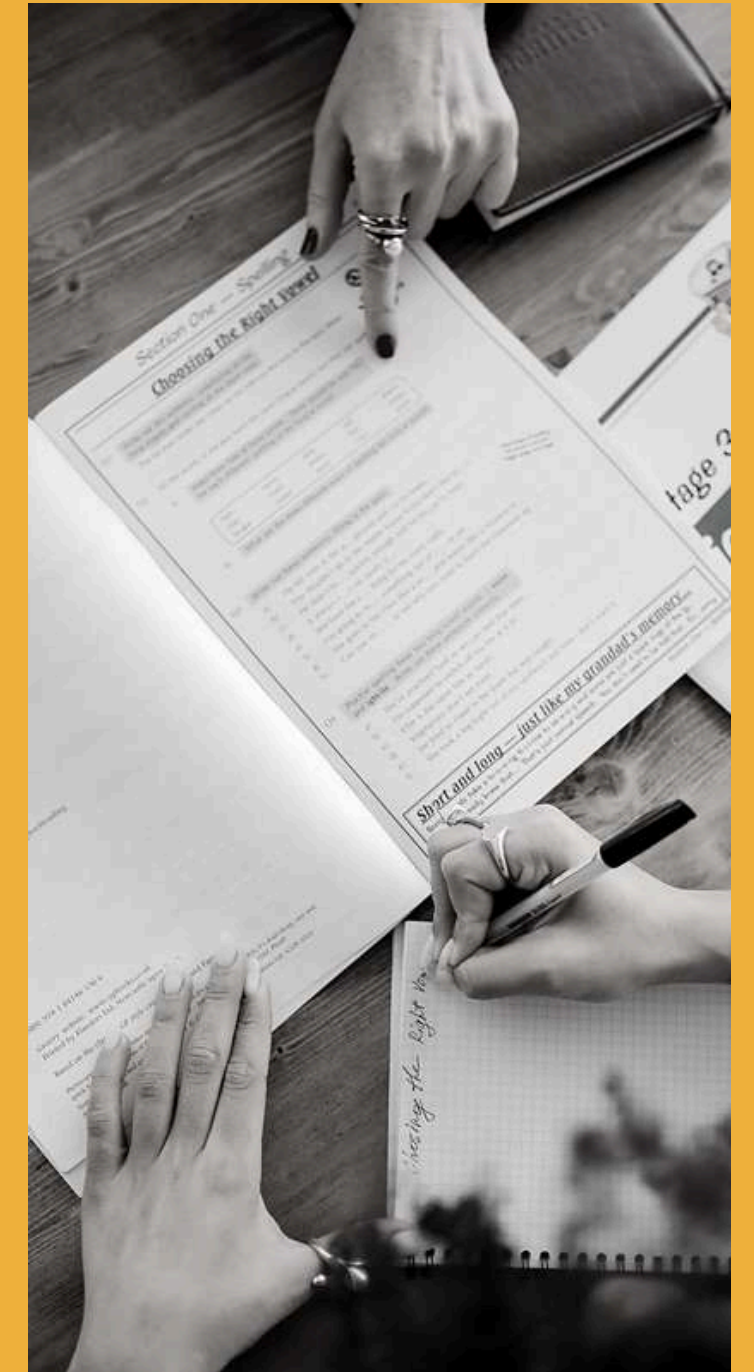


การสรุปผลการวิจัย (Conclusion)

การสังเคราะห์สาระสำคัญจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด โดยนำเสนอ “สิ่งที่ค้นพบ” ในเชิงพรรณนาและความหมาย ไม่ใช่ตัวเลขหรือสถิติ

ลักษณะของการสรุปผลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่

- นำเสนอ ธีมหลัก (Themes) หรือ ประเด็นสำคัญ (Key Findings) ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล
- อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นต่าง ๆ ที่สะท้อนปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่ศึกษา
- แสดงให้เห็น มุมมองของผู้ให้ข้อมูล ผ่านคำพูดโดยตรง (direct quotes) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ
- สรุปโดยเชื่อมโยงกับ วัตถุประสงค์การวิจัย อย่างเป็นระบบ



Qualitative Research Methodology

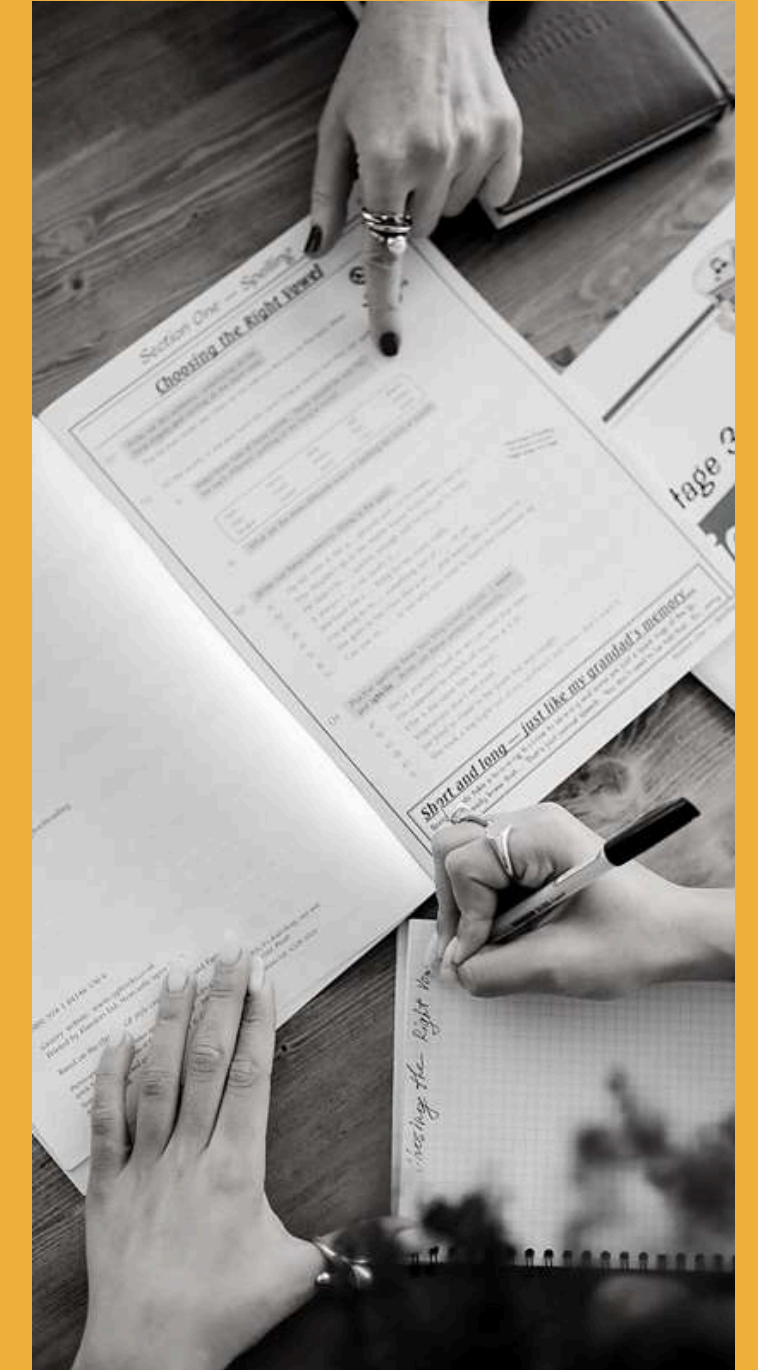


การอภิปรายผลการวิจัย (Discussion)

เป็นขั้นตอนที่นักวิจัยนำผลที่ได้ มาเปรียบเทียบกับ เชื่อมโยง และตีความ กับทฤษฎี งานวิจัยเดิม และบริบททางสังคม เพื่ออธิบาย “ทำไมจึงเกิดผลเช่นนั้น” และ “ผลดังกล่าวมีความหมายอย่างไร”

องค์ประกอบสำคัญของการอภิปรายผล ได้แก่

- การตีความผลการวิจัย (Interpretation): วิเคราะห์ความหมายของข้อค้นพบโดยอิงจากข้อมูลจริง ไม่ใช่การคาดเดา
- การเปรียบเทียบกับทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง: เพื่อยืนยันหรือขยายความเข้าใจเชิงทฤษฎี
- การเชื่อมโยงกับบริบทของสังคมหรือองค์กร: เพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญและการประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ
- ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติและเชิงวิชาการ: เสนอแนวทางการนำผลไปใช้ในการพัฒนา นโยบาย หรือการวิจัยในอนาคต



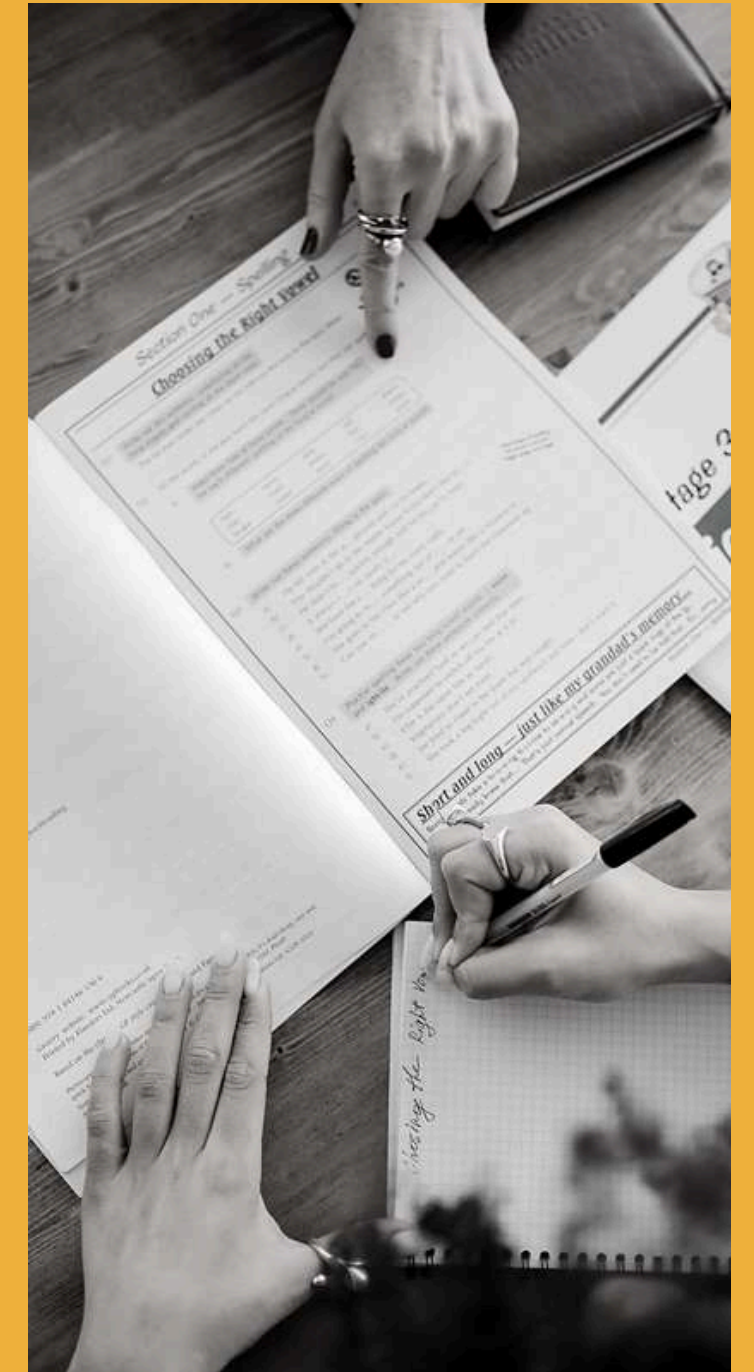
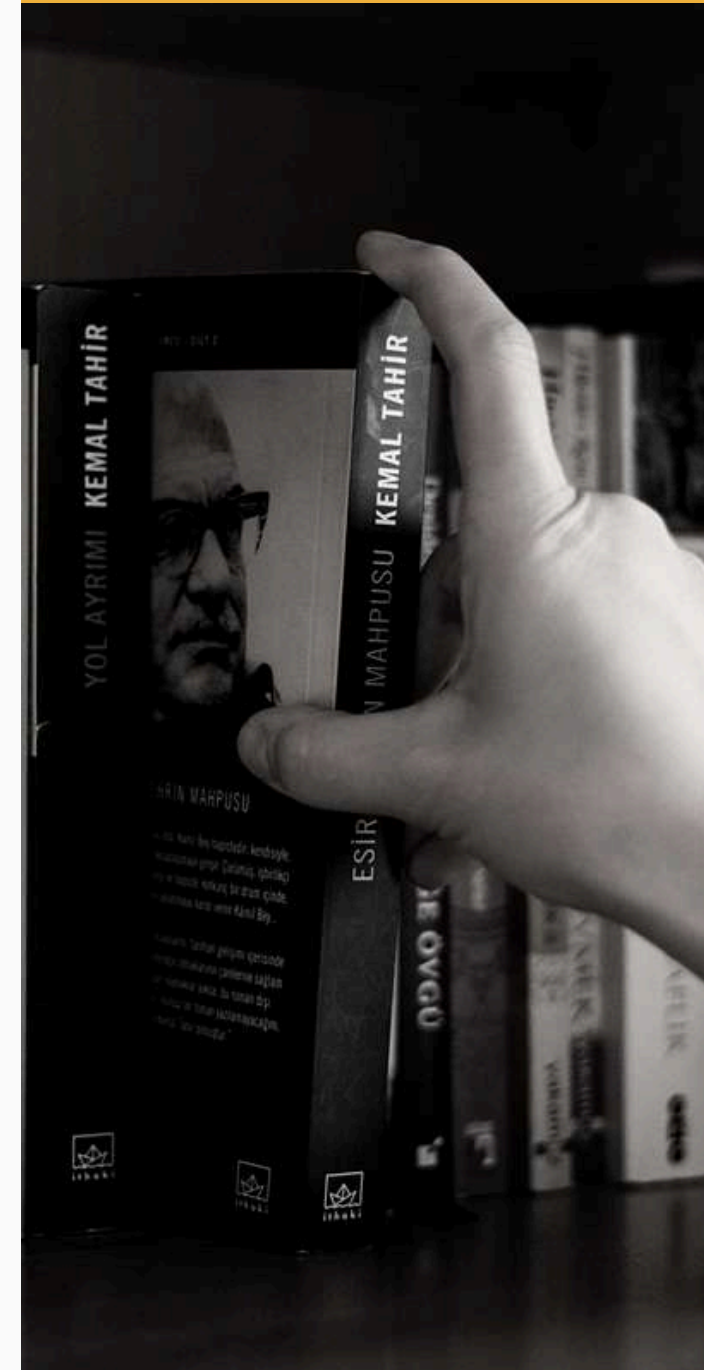
Qualitative Research Methodology



ลักษณะการเขียนสรุปและอภิปรายผลที่ดี

- ใช้ภาษาชัดเจน เข้าใจง่าย และสะท้อนความเป็นกลาง
- อธิบายเชิงเหตุผล มากกว่าการบรรยายซ้ำ
- ใช้คำพูดของผู้ให้ข้อมูลประกอบการตีความ
- แสดงความเข้าใจเชิงลึกและความเชื่อมโยงกับทฤษฎี
- สรุปให้เห็นคุณค่าของการวิจัยต่อสังคมหรือศาสตร์ที่ศึกษา

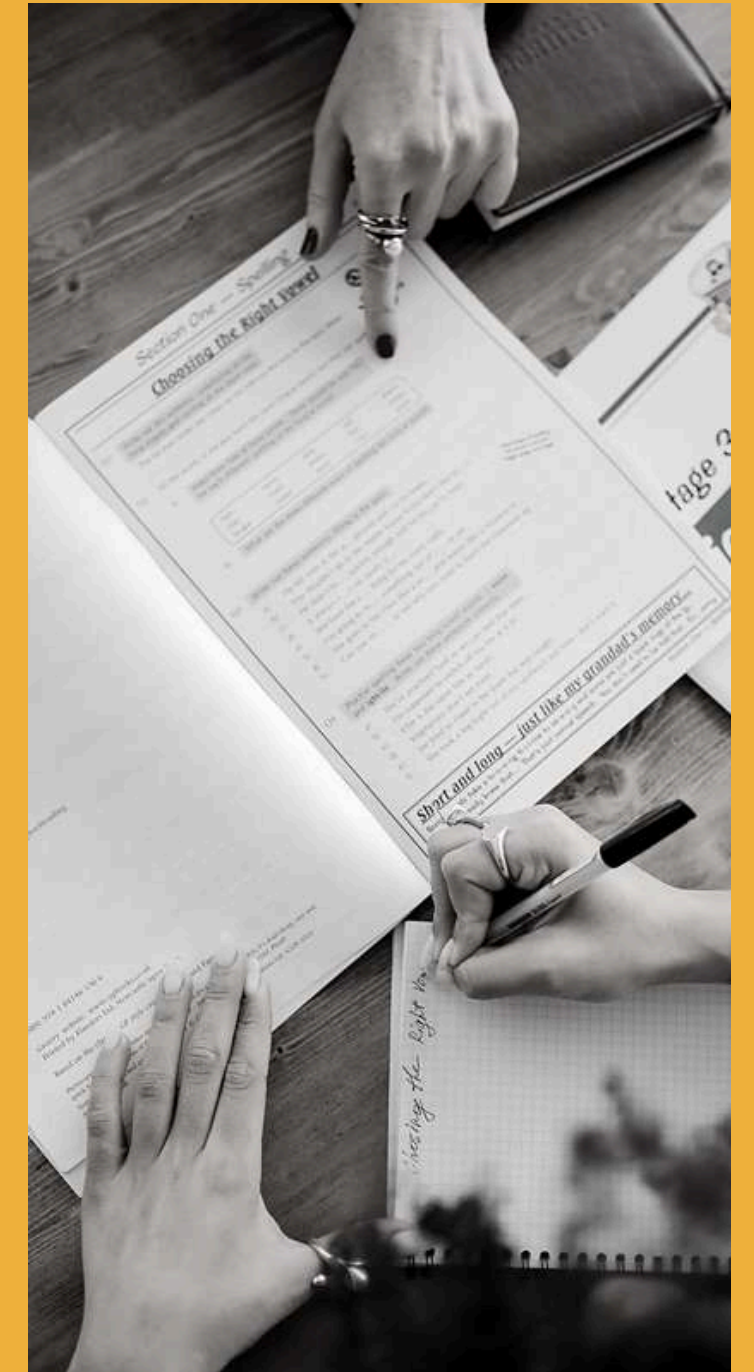
การสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการสังเคราะห์ความหมายจากข้อมูลจริง เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เชื่อมโยงระหว่าง “ประสบการณ์ของผู้คน” กับ “แนวคิดทางทฤษฎี” อย่างมีเหตุผลและคุณค่า ช่วยให้ผลการวิจัยไม่เพียงตอบวัตถุประสงค์ แต่ยังสะท้อนความเข้าใจในชีวิตและสังคมอย่างลึกซึ้ง



การเขียนรายงานวิจัยเชิงคุณภาพ

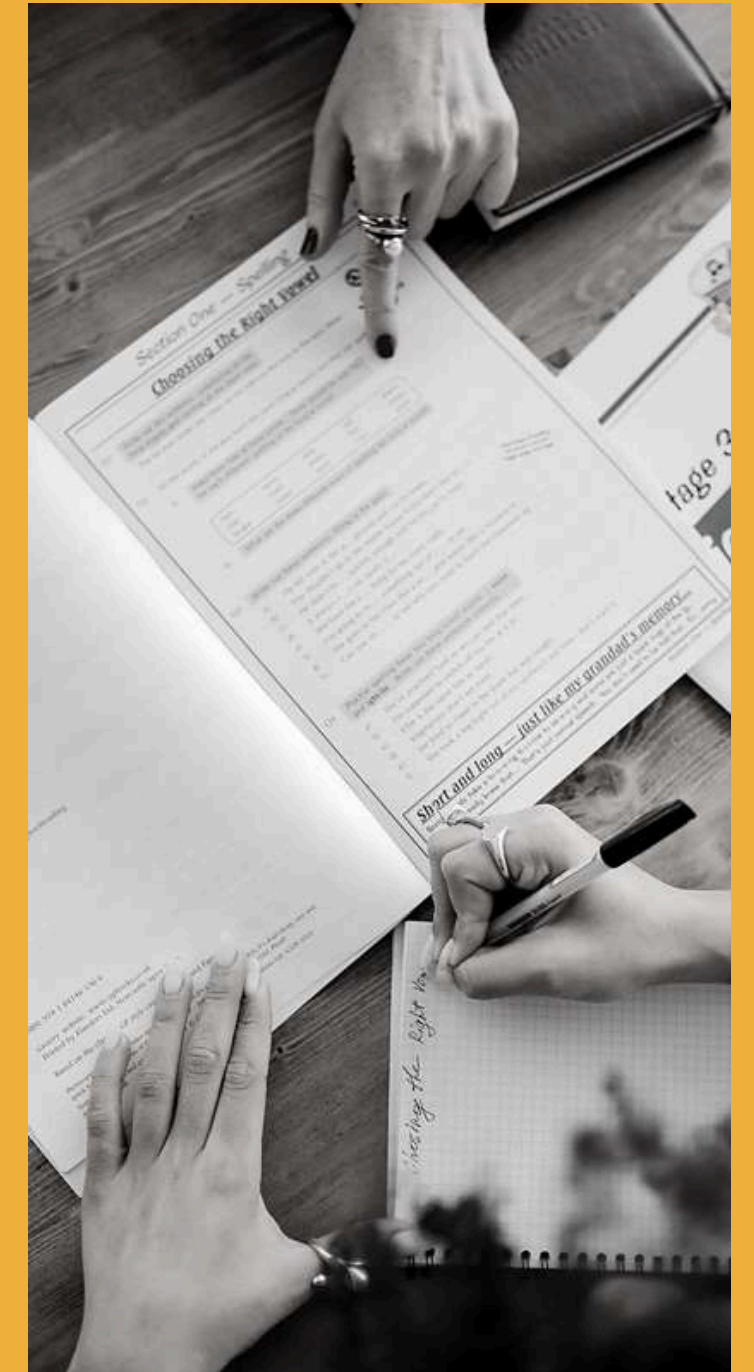


- เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการดำเนินการวิจัย โดยเน้นการบรรยายเชิงวิเคราะห์ (Analytic Descriptive) ในลักษณะของ การเล่าเรื่อง (Narrative) เพื่อถ่ายทอดปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากผลการศึกษาอย่างเป็นธรรมชาติ สิ่งสำคัญคือรายงานต้องมีความ เป็นกลาง แต่ละเอียดลึกซึ้ง (Objective but sensitive) ผู้วิจัยจึงต้องหลีกเลี่ยงการแทรกความคิดเห็นส่วนตัวลงในเนื้อหา
- ในการนำเสนอข้อมูล ควรเรียงลำดับอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการ บรรยายข้อเท็จจริงและบริบทของข้อมูล จากนั้นจึงเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ หรือประเด็นต่าง ๆ และสุดท้าย อธิบายสาเหตุหรือ ความหมายของปรากฏการณ์ ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล และชัดเจน



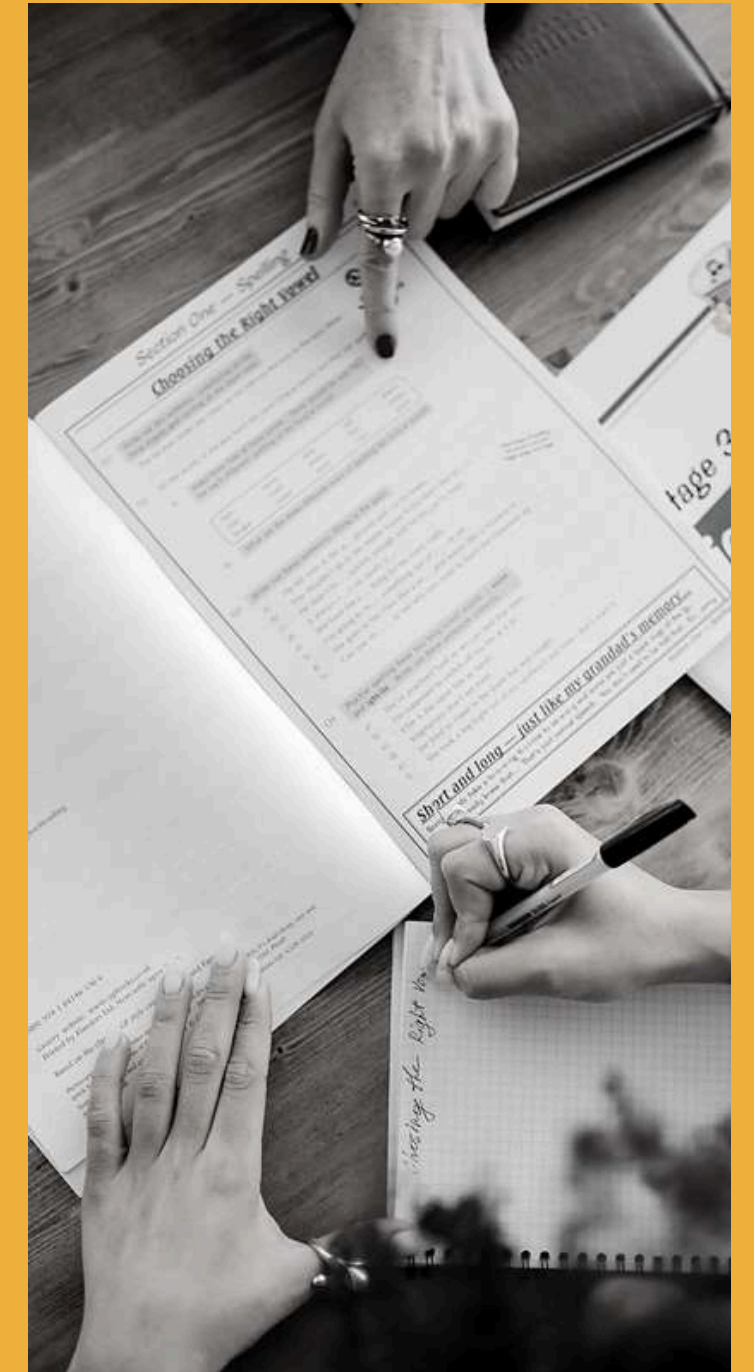
การเขียนรายงานวิจัยเชิงคุณภาพ

- **ความถูกต้อง** : รายงานที่ดีควรนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่มีอคติและไม่บิดเบือนความจริง และไม่ใส่ความคิดเห็นของตนเองลงไปในเรื่องข้อมูล ผู้เขียนรายงานจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับหัวข้อที่เขียนเป็นอย่างดี เพื่อที่จะทำให้รายงานถูกต้องตรงกับความเป็นจริงได้
- **ความรัดกุม** : การเขียนรายงานต้องเขียนให้สั้น กระชับ รัดกุม และตรงประเด็น ผู้วิจัยจึงต้องตรวจทานอย่างถี่ถ้วนเพื่อขจัดถ้อยคำฟุ่มเฟือย วลีซ้ำกัน และคำที่ไม่พึงประสงค์ออก เพราะคุณค่าของรายงานไม่ได้วัดโดยปริมาณ แต่วัดจากเนื้อหาหรือคุณภาพ
- **ความชัดเจน** : ควรใช้ประโยคง่าย ๆ ใช้ไวยากรณ์และเครื่องหมายวรรคตอนอย่างถูกต้อง ไม่ควรใช้คำคลุมเครือ ไม่มีความหมาย หรือกำกวมสองนัย ควรใช้หัวข้อย่อยเพื่อป้องกันการสับสน และใช้ประโยคที่เหมาะสมเมื่อเริ่มย่อหน้าใหม่



การเขียนรายงานวิจัยเชิงคุณภาพ

- **ความกลมกลืนและความต่อเนื่อง** : จะต้องเขียนเรื่องราวต่าง ๆ ให้ผู้อ่านไม่รู้สึกระคาย หรือว่าส่วนที่อ่านอยู่เป็นคนละเรื่อง ความกลมกลืนจะมีมากขึ้นเมื่อผู้วิจัยเขียนร่างไว้ก่อน แล้วตรวจทานแก้ไขเป็นตอน ๆ ไป และเมื่อเขียนเสร็จแล้วควรอ่านเพื่อตรวจสอบดูใจความให้ต่อเนื่องและสม่ำเสมออีก 2-3 ครั้ง
- **การเน้นความสำคัญ** : ควรนำเสนอข้อมูลที่เป็นประเด็นหรือเป็นหัวใจของการวิจัย โดยเน้นข้อมูลที่มีความโดดเด่นเป็นพิเศษ คือ การนำเสนอส่วนที่โดดเด่นโดยละเอียดและมีการอภิปรายเพิ่มเติม
- **ภาษาที่ใช้ในรายงาน** : จะไม่ใช่ภาษาพูด แต่ใช้ภาษาทางวิชาการ หรือภาษาทางราชการ ภาษาที่ใช้ต้องมีความกะทัดรัดและเข้าใจได้ง่าย ควรหลีกเลี่ยงการใช้คำซ้ำ และอยู่ใกล้กันเกินไปในรายงาน ได้แก่ คำที่ใช้เชื่อมประโยค หากจำเป็น ควรหาคำอื่นที่มีความหมายเช่นเดียวกันมาใช้สลับเปลี่ยนแทนกัน เพื่อรักษาอรรถรสของเนื้อหารายงาน





Thank You